



## การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนานิชาการสายรับใช้สังคม

วันพุธที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์

กลุ่มย่อย : ห้องนักศึกษา

หมายเหตุ : บทสนทนาที่เกิดขึ้นเป็นการพูดคุยระหว่างผู้เข้าร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนานิชาการสายรับใช้สังคม ในกลุ่มย่อยที่ ๓ ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาจาก ๖ มหาวิทยาลัยน่านำร่อง โดยจะพูดคุยในประเด็น “นักศึกษากับการเรียนรู้ในชุมชน”

### ผู้ร่วมสนทนาหลัก ซึ่งเป็นนักศึกษาจาก ๖ มหาวิทยาลัยน่านำร่อง

๑.น.ส.ชุตติมา คีตพิศาล	นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ คณะนิติศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์
๒.น.ส.สุธาทิพย์ บูรเทพ	นักศึกษาชั้นปีที่ ๓ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ม.ธรรมศาสตร์
๓.น.ส.บุษรา มุกดาสกุลภิบาล	นักศึกษาชั้นปีที่ ๓ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ม.มหิดล
๔.นายสถาพร ชนนไทย	นักศึกษาชั้นปีที่ ๓ คณะเภสัชศาสตร์ ม.มหิดล
๕.นายไพโรจน์ คุณานุธรรม	นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ คณะศิลปศาสตร์ ม.มหิดล
๖.นายนริชชา ต่อสุดกนก	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะวิศวกรรมศาสตร์ มจร.
๗.น.ส.สุวาริ ชาญกิจมันคง	นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มจร.
๘.นายอภิชาติ มุ่งกายกลาง	นิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยชั้นปีที่ ๓ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
๙.น.ส.รัทธิดา ธงชัย	นิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยชั้นปีที่ ๓ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
๑๐.นายอำพล อุ่นเรือน	นิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยชั้นปีที่ ๒ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
๑๑.น.ส.นงลักษณ์ คชรักษ์	นิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยชั้นปีที่ ๒ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
๑๒.นายพรเทพ กันทอน อุตรดิตถ์	นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.ราชภัฏ
๑๓.น.ส.ชุตติมา ณ ชน อุตรดิตถ์	นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.ราชภัฏ
๑๔.น.ส.แพรวพร สุขขีเจียร	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์
๑๕.น.ส.อิสริยา ทองชีว	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์
๑๖.น.ส.อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์
๑๗.น.ส.สุริศรา บัวนิล	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์
๑๘. อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน	ผู้ดำเนินรายการ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ประเด็นการสนทนาในวันนี้ เราจะเน้นเรื่องการเรียนรู้ของแต่ละมหาวิทยาลัย ที่ได้เข้าไปสัมผัสชุมชน เข้าไปสัมผัสสังคมมากกว่าการเรียนรู้แบบปกติเนะครับ เราจะชวนคุยกันดูว่าวิธีการเรียนรู้



ลักษณะนี้ มีลักษณะที่แตกต่างจากรูปแบบเดิมอย่างไรบ้าง และการเรียนรู้ลักษณะนี้ส่งผลอย่างไรกับผู้เรียนรู้

ตั้งแต่ช่วงเช้าเราได้ฟังมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งนำเสนอวิธีการเรียนการสอน แต่สิ่งที่ได้ฟังเป็นเรื่องของครู อาจารย์ หรือผู้บริหาร ซึ่งเขาสรุปให้เราฟัง แต่เวทีนี้จะเป็นเรื่องของนักศึกษาซึ่งเป็นผู้รับสารโดยตรง ไม่ใช่ผู้ที่เป็นต้นคิด แต่เป็นผู้ที่ทดลองเครื่องมือและกระบวนการเหล่านั้น ในเบื้องต้นจึงขอเชิญนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยได้นำเสนอวิธีการเรียนโดยผ่านการทำงาน หรือการลงไปทำงานร่วมกับสังคมภาคชุมชน แต่ละวิธีเป็นอย่างไรบ้าง และวิธีการเรียนนี้ส่งผลกับนักศึกษาอย่างไร ขอเริ่มจากม.ธรรมศาสตร์ นะครับ ให้อธิบายว่าวิธีการเรียนการสอนเป็นอย่างไรบ้าง โดยเน้นไปที่เรื่องโครงการที่แต่ละคนทำ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การทำโครงการในวิชา TU120 จะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ในห้องมีโครงการย่อยสองกลุ่ม พอตีว่าทั้งสองกลุ่มในห้องทำงานในลักษณะที่ช่วยกันทำ คือทุกคนในห้องช่วยกันทำงานทั้งสองเรื่องนะคะ จึงรู้ในส่วนของอีกกลุ่มด้วยพอสมควร ก็จะของเล่าทั้งสองโครงการเลยนะคะ

โครงการแรกเป็นโครงการเกี่ยวกับการช่วยเหลือนักศึกษาผู้พิการที่อยู่ในมหาวิทยาลัย เพราะมองไปรอบตัว ก็เห็นว่าก็มีเพื่อนนักศึกษาที่เป็นผู้พิการซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างจากเรา อย่างเพื่อนที่พิการทางสายตา เขาต้องการหนังสือเสียง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียน บทเรียนหรือหนังสืออื่นๆ หรือมีความต้องการกระดาษที่ใช้ทำอักษรเบรลล์ จึงตัดสินใจจะทำเรื่องนี้ช่วยเหลือเพื่อนนักศึกษา โดยเลือกที่จะช่วยนักศึกษาผู้พิการทางสายตาเป็นอันดับแรก เพราะคิดว่ามีหลายวิธีการที่จะช่วยเหลือเขาได้ คือด้วยการรับบริจาค และช่วยเหลือธรรมรงค์

อีกส่วนหนึ่ง เป็นนักศึกษาที่ขาพิการ เขาต้องนั่งวีลแชร์ ซึ่งถนนหรือทาง อาจจะไม่สะดวกสำหรับเขา เราก็ช่วยกันธรรมรงค์ หรือไปบอกผู้ใหญ่ค่ะ เมื่อตกลงกันในกลุ่มได้ว่าจะทำอะไรบ้าง เราจึงเข้าไปติดต่อพูดคุยกับศูนย์นักศึกษาผู้พิการของมหาวิทยาลัย นอกจากเราจะเข้าไปช่วยเหลือเขาในเรื่องสิ่งของ เราก็เข้าไปพูดคุยด้วย เข้าไปถามความต้องการเขาด้วย ว่าจริงๆ แล้วเขาต้องการอะไร อยากได้อะไรเป็นพิเศษหรือเปล่า เพราะสิ่งที่เราคิดว่าเป็นความต้องการของเพื่อน จริงๆ แล้ว เขาอาจมีเพียงพอลงแล้ว

หลังจากพูดคุย จึงได้ข้อสรุปว่า น่าจะช่วยธรรมรงค์เกี่ยวกับเรื่องอุปกรณ์ที่ช่วยในการเรียนของนักศึกษาผู้พิการทางสายตา ก็ช่วยรับบริจาคด้วยนะคะ เพราะในบางกิจกรรม นักศึกษาผู้พิการต้องใช้เงินในการรับสมัครอาสาสมัครด้วยค่ะ

ส่วนอีกหนึ่งโครงการในห้องเดียวกัน เป็นเรื่องการรับบริจาคเพื่อไปช่วยค่ารักษาพยาบาล หรือเพื่อซื้อของข่วยเป็นกำลังใจให้คนที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุที่รถตู้ของม.ธรรมศาสตร์ถูกชนบนทางด่วนโทลล์เวย์ เพราะผู้ได้รับบาดเจ็บหลายคนเป็นทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัย และเป็นพนักงานในสวทช.



ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ ธรรมชาติ ทุกคนรู้จักกันเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ในชีวิตประจำวัน จึงอยากจะช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และให้เขารู้สึกว่าคนในธรรมชาติไม่ทอดทิ้งกันค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในส่วนที่น้องได้พูดไป เป็นวิชา TU 120 หรือวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่มหาวิทยาลัยจัดให้นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องเรียนทุกคนนะคะ เนื่องจากนักศึกษาที่เข้าเรียนวิชานี้มีจำนวนมาก เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้การเรียนเป็นไปอย่างทั่วถึง จึงมีการแบ่งกลุ่มย่อยอย่างที่น้องบอกว่าเป็นการแบ่งกลุ่มออกไปทำโครงการ

สำหรับหลักวิธีการคิดในการทำโครงการ ส่วนใหญ่เราจะคิดว่า มีปัญหาอะไรบ้าง ที่เกิดขึ้นจากตัวเรา จากคนรอบข้าง จากสังคม มองขยายวงไปเรื่อยๆ นะคะ แล้วเราหยิบยกปัญหาที่เราคิดว่าน่าจะช่วยแก้ไขหรือช่วยปรับปรุง พัฒนาได้มาสักเรื่องหนึ่ง ตอนเรียนวิชานี้ กลุ่มของดิฉันทำโครงการเรื่องเพศ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งในห้องเดียวกัน ได้ทำเรื่องช่วยพี่น้องภาคใต้ เกี่ยวกับเด็กที่ต้องสูญเสียผู้ปกครองจากเหตุการณ์ไม่สงบทางภาคใต้ นะคะ แม้จะเป็นการทำโครงการแยกกลุ่ม แต่ในการทำงานเราจะไม่แบ่งแยกว่าสองกลุ่มไม่ยุ่งเกี่ยวกับกัน แต่เราจะช่วยกันทั้งหมด อย่างกลุ่มของดิฉันที่ทำเรื่องเพศก็ได้ทำสื่อต่างๆ เช่น ทำ facebook เกี่ยวกับ sex message ภายใน facebook จะมีเรื่องเกี่ยวกับเพศศึกษา เรื่องปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยมีนักศึกษาในกลุ่มเข้าไปช่วยตอบคำถาม หรือมีท่านอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรที่เข้ามาช่วยให้คำแนะนำ หรือเข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้วยนะคะ

ส่วนอีกเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือพี่น้องภาคใต้ จะเป็นการออกมารับบริจาค โดยเราจะทำกล่องรับบริจาคเงิน และลงพื้นที่ไปออกมารับบริจาค เช่น ไปที่ตลาดนัดในมหาวิทยาลัยช่วงตอนเย็น นอกจากนั้นเราได้ออกไปประชาสัมพันธ์โครงการภายนอกมหาวิทยาลัยด้วย เช่น ไปที่สวนจตุจักร ที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ที่สีลม เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ และขอรับบริจาค วิธีการเรียนและการทำโครงการของเราคือลงพื้นที่จริง เพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้รับรู้ปัญหา และได้ลงมือทำงานจริงทุกคนคะ

### อาจารย์วิวัฒน์ วรรณ

*ขอบคุณมากครับ ต่อไปเป็น ม.มหิตลนะครับ*

### น.ส.บุษรา มุกดาสกุลภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

สวัสดิ์ค่ะ ในส่วนของม.มหิตล จะเน้นไปที่เรื่องการสอนมนุษย์ให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ คำว่าบัณฑิตที่สมบูรณ์ คือ ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับความรู้ ความสามารถ และนำความรู้ความสามารถที่เรามี ไปช่วยสรรค์สร้างและพัฒนาสังคมรอบตัวเรา นะคะ โครงการที่กลุ่มของดิฉันได้จัดทำชื่อว่า “รอยยิ้มในโลกมืด” ซึ่งได้มีโอกาสไปจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนผู้พิการทางสายตา จากการที่เราได้เข้าไปจัดกิจกรรมให้พวกเขา ทำให้เราได้เรียนรู้ว่า สิ่งที่พวกเขาต้องการมากที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด



คืออยากได้โอกาสจากสังคม เพราะโดยส่วนใหญ่ คนในสังคมมักมองพวกเขาว่าเป็นคนที่ไร้ความสามารถ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่เมื่อพวกเขาได้ไปสัมผัสพวกเขาแล้ว เราพบว่าพวกเขาช่วยเหลือตนเองได้อย่างดีมาก อีกทั้งบางคนยังมีความสามารถพิเศษมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเปียโน ร้องเพลง หรือสามารถบิดลูกโป่งเป็นตุ๊กตาได้ ซึ่งดิฉันคิดว่า หากสังคมได้มองเห็นความสามารถเหล่านี้ ก็จะเป็นประโยชน์กับพวกเขาเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมณะคะ ในการที่จะช่วยกันดึงศักยภาพจากคนเหล่านี้ออกมา

ในส่วนของการทำงานในห้องเรียน ก่อนที่เราจะได้ออกไปจัดกิจกรรม ห้องเรียนของเราจัดเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ ๒๐๐ คน ซึ่งจะถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อยประมาณ ๑๘ กลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๑๕ คน โดยเจ้าหน้าที่จะสุ่มคัดเลือก (random) นักศึกษามาจัดเป็นกลุ่มย่อย ฉะนั้นนักศึกษาในแต่ละกลุ่มจะถูกคณะ เราจึงได้ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ๆ เพราะแต่ละคนไม่เคยรู้จักกันมาก่อน จากนั้นเราจะได้เรียนรู้การวางแผนงานร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นขั้นตอน เมื่อเราประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการระดมสมอง ได้รู้จักการทำงานเป็นทีม และฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผลนะคะ และเมื่อเราออกไปสู่สังคมภายนอก เราจะได้รู้จักการทำงานประสานกับคนอื่น รู้จักติดต่องาน ซึ่งส่วนนี้นอกจากเราจะได้ออกไปช่วยสรรค์สร้างสังคมแล้ว เรายังได้เป็นผู้ที่พัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยคะ

#### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ผมขอกล่าวเสริมนะครับ เกี่ยวกับเรื่องการทำโครงการ คือเราจะทำอะไรให้คนในมหาวิทยาลัย หรือคนที่อยู่รอบข้าง คนชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการของเราด้วย ไม่ใช่เฉพาะคนในกลุ่มของเราแค่งroupเดียวเท่านั้น คืออยากให้ทุกคนมองว่า ในการคิดปัญหา หรือโครงการขึ้นมาสักเรื่องหนึ่ง อยากให้มองว่ามันเป็นปัญหาของคนทุกคน ที่จะต้องร่วมกันแก้ไขนะครับ ตัวอย่างของกลุ่มผม ได้ทำโครงการเกี่ยวกับเรื่องการดาวน์โหลดเพลงละเมิดลิขสิทธิ์ เราพยายามชี้ให้เห็นว่าการดาวน์โหลดเพลงละเมิดลิขสิทธิ์ มีผลเสียต่อคนในมหาวิทยาลัย รวมถึงส่งผลกระทบต่อระดับประเทศ ระดับโลกอย่างไร เพราะฉะนั้นการเรียนในลักษณะนี้ จะเป็นการดึงให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันครับ

#### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ขอบคุณครับต่อไปเป็นพระจอมเกล้าธนบุรีครับ

#### นายนิรัชชา ต่อสุดกนก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ในส่วนของผม ไม่รู้จะมาผิตงานหรือเปล่า พอดีผมมีประสบการณ์ทั้งสองด้านนะครับ คือผมทำงานในส่วนของสโมสรนักศึกษาด้วย ในส่วนของการเรียน ผมอยู่ในหลักสูตรเก่าเมื่อสามปีที่แล้ว ในวิชาสังคมโครงการ ทุกคนต้องทำโครงการเพื่อที่จะผ่านวิชานี้ได้ ตอนนั้นผมทำเรื่องเด็กติดเกม เพราะ



ปัญหาเด็กติดเกมเป็นปัญหาใหญ่ของเยาวชนในช่วงนั้น ผมทำงานๆ คือ ผมติดต่อไปยังศูนย์ที่ทำเกี่ยวกับเรื่องเยาวชน เพื่อหาข้อมูลเรื่องเด็กติดเกม และให้วิทยากรของศูนย์แห่งนี้ อบรมน้องๆ นักเรียนแถวลาดกระบัง เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณและโทษในการเล่นเกมน

ตัวผมเองตอนนี้ศึกษาระดับปริญญาโท และได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการแนะนำน้องๆ ในส่วนของกิจกรรมการเรียนของวิชา “เงินเอ็ด” (General Education) ซึ่งเป็นวิชาใหม่ของมหาวิทยาลัย เข้าใจว่าตอนนี้น้องๆ ไปทำที่ราชบุรีนะครับ เราจะเน้นสังคมเป็นหลัก เพราะทางมหาวิทยาลัยเน้นไปทางงานภายนอก

### น.ส.สุวารี ชาญกิจมั่นคง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ส่วนของหนูจะคล้ายๆกับพี่คะ และมีประสบการณ์ด้านการทำค่ายอาสาพัฒนาด้วย สำหรับในเรื่องของการเรียนจะเป็นโครงการสังคมเช่นกัน ตัวเองได้ทำโครงการพัฒนาเด็กเล็ก สาเหตุที่เลือกทำโครงการนี้ เพราะเห็นว่าที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีเด็กเล็ก วัยก่อนเข้าเรียน ที่ผู้ปกครองนำมาฝากเลี้ยง อยู่เป็นกลุ่มใหญ่ ประมาณ ๕๐ คน โดยมีอาจารย์หรือพี่เลี้ยงดูแลแค่ ๑ คน จึงรวมกลุ่มนักศึกษาเข้าไปในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไปอยู่กับน้องที่ศูนย์ฯประมาณ ๒-๓วัน น้องๆจะได้รู้สึกดีมากกว่าการที่มีอาจารย์คนเดียวดูแล พี่ๆ นักศึกษาก็เข้าไปสอน ไปเล่นกับน้อง เขาก็ดูมีความสุขมากกว่านะคะ หนูคิดว่าน่าจะเป็นการพัฒนาน้องๆ ให้มีความสุขได้มากกว่าการนำของไปบริจาคให้เขาละ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ขอบคุณครับ ขอไปต่อที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเลยครับ

### ตัวแทนนิสิตโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรียนคณาจารย์ ท่านผู้ร่วมฟัง และสถาบันอื่นๆ ที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนะครับ ช่างน่าภูมิใจและดีใจอย่างยิ่ง ที่หลายมหาวิทยาลัยได้มาแลกเปลี่ยนการเรียนการสอนที่จะนำพาประเทศชาติของเราให้รอด มุ่งเน้นให้กับประชาชน มุ่งเน้นให้กับชุมชน ผมมาจากม.ศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเพื่อบรรณาการการศึกษาเข้ากับชุมชน เป็นโครงการหนึ่งของสมเด็จพระเทพฯ เพื่อให้เด็กในตะเข็บชายแดนมีโอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา โพธิวิชชาลัยมีขึ้นที่จ.สระแก้วเป็นพื้นที่แรก โดยความร่วมมือของเบญจภาคี ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อประชาสังคมอีกมากมาย โพธิวิชชาลัยเกิดขึ้นบนพื้นฐานที่ว่างเปล่า คือแม้กระทั่งพื้นที่ตั้งก็เป็นดินที่เสื่อมโทรม เสื่อมสภาพนะครับ

หลักสูตรของเราเป็นหลักสูตรการจัดการภูมิสังคม อันดับแรกเราเรียนรู้เรื่องภูมิประเทศ ซึ่งในขอบเขตของการเรียนจะหมายถึงจ.สระแก้ว การที่ต้องเรียนรู้จักภูมิประเทศ ก็เพื่อให้รู้จักพื้นที่ที่ชุมชนตั้งอยู่ จะได้ว่าเราจะจัดการชุมชนอย่างไร จากนั้นจะเรียนรู้เกี่ยวกับชาวบ้าน การประกอบอาชีพของชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านเป็นเกษตรกร เรียนรู้ว่าเกษตรกรต้องการอะไร จากนั้นก็มีรายวิชาเกี่ยวกับวิถีคิดการสร้างแนวคิดชุมชน เรียนรู้การจัดการป่าไม้



ในช่วงปี ๑ เทอม ๑ จะเรียนปรับพื้นฐาน เป็นการเรียนรู้มนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้ว่า มนุษย์กับธรรมชาติต้องอยู่ร่วมกันอย่างไร จากนั้นจะเรียนการสร้างพลังร่วมชุมชน การเรียนวิชา เหล่านี้จะแตกต่างจากโครงการ เพราะจะมีนัยแฝงอยู่ ซึ่งเราได้เรียนรู้สิ่งต่างๆหลายอย่าง ในเทอมที่ สองจะเป็นการเรียนการสร้างสัมมาชีพ พอเรารู้พื้นที่ภูมิประเทศของเรา เราจัดการพื้นที่ของตัวเองแล้ว จึงมาเรียนรู้ว่าจะสร้างสัมมาอาชีพะที่เป็นการพึ่งพาตนเองได้อย่างไร บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง

เราเรียนเป็นหน่วยงาน เป็นการเรียนแบบบองค์รวม และทำกิจกรรมร่วมด้วย ตอนนี่ที่โพธิ วิทยาลัย สระแก้วมีฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่นิสิตทำขึ้น โดยตอนนี่รุ่นพี่ปีสามได้กลับไปเรียนที่สระแก้ว และไปสร้างเป็นโปรเจกต์ สร้างงานทางด้านจัดการพื้นที่ทำกิน นั้นหมายความว่าตัวโครงการที่ นิสิตทำ เป็นงานจริง ซึ่งลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง เป็นการลงไปจัดสรรพื้นที่ ว่าต้องแบ่งพื้นที่แต่ละ ส่วนเพื่อใช้ในการทำกินอย่างไร เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้โดยพึ่งพาตนเอง มีการทำกิจกรรมปลูกผัก ปลูก ข้าว ทำนา ไถนา

นิสิตโพธิวิทยาลัยต้องเป็นคนที่ดี อดทน เข้มแข็งทั้งกายและปัญญา ในโพธิวิทยาลัยจะมี อาคารทรงงานสมเด็จพระเทพฯ ซึ่งเป็นอาคารทรงงานบ้านดิน บ้านดินที่โพธิวิทยาลัยไม่ใช่สูตรตายตัว และแตกต่างจากบ้านดินทั่วไป หลักสูตรนี้เกิดขึ้นเพราะอยากให้เด็กและนักศึกษาได้ฝึกทำเพื่อเรียนรู้ การประยุกต์ใช้ดินมาทำเป็นบ้าน โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นคุณลุง คุณป้า ผู้ที่เป็นวิศวกร และ สถาปนิก ช่วยฝึกการทำบ้านดินให้แก่นิสิต เราตกแต่งด้วยศิลปะภูมิปัญญาของชาวบ้าน ตอนนี่นิสิตได้ เรียนรู้และช่วยกันทำบ้านดิน ซึ่งในอนาคตคงจะเป็นแหล่งที่พัก แหล่งนักท่องเที่ยว เพราะตอนนี่โพธิ วิทยาลัยก็เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดสระแก้ว โดยถูกรวมอยู่ในยุทธศาสตร์ของ จังหวัดด้วยครับ ขอบคุณครับ

**อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน**

*ขอบคุณครับ ขอเชิญ ม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ครับ*

**นายพรเทพ กันทอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**

ผมเป็นนักศึกษาจากม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ เรียนเอกการพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ ๔ ครับ สาขาของ เรามี ๔ ชั้นปี หลักสูตร ๔ ปี แต่จะเรียนสามปีครึ่งนะครับ โดยครึ่งปีหลังจะเป็นการฝึกงาน โดยส่วน ใหญ่ นักศึกษาของเรา ตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๔ จะเรียนจากชุมชนเป็นหลัก เพราะชุมชน เปรียบเสมือนเป็นห้องเรียนของนักพัฒนาชุมชน มีแค่การเรียนส่วนของทฤษฎี ประมาณ ๘ สัปดาห์ ที่ จะเรียนในห้องเรียน ส่วนเรื่องปฏิบัติจะลงพื้นที่ต่างๆ

สำหรับการเรียนพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนในการลงพื้นที่ หรือขั้นตอนการลงชุมชนศึกษา ๖ ขั้นตอน



ขั้นตอนแรก คือ การสร้างความเข้าใจกับพื้นที่ โดยจะมีภาควิชาการคือ นักศึกษา และคณะอาจารย์ ส่วนภาคประชาชน คือ คนในชุมชน ภาคท้องถิ่น คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. และเทศบาล ซึ่งจะเป็นผู้สนับสนุน ประสานงาน และเอื้ออำนวยด้วยครับ ขั้นตอนที่สอง นักศึกษาจะทำการศึกษา และวางแผนร่วมกับคณะอาจารย์ประจำรายวิชา ว่าเราจะศึกษาเรื่องอะไรบ้าง ส่วนใหญ่เราจะเน้นเรื่อง โครงการ เรื่องของรายงาน และเรื่องของวิจัยครับ ขั้นตอนที่สาม คือการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ซึ่งเราจะได้โจทย์ของชุมชน ได้รู้ว่าชุมชนนี้ประสบปัญหาอะไรบ้าง และเราจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร ในลักษณะที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษา ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขั้นตอนที่สี่ หลังจากได้โจทย์ชุมชนแล้ว เราจะนำฐานข้อมูลต่างๆ หรือเรียกว่าเป็น “ทุนชุมชน” มาจัดทำเป็นเอกสาร หรือชุดความรู้หรือองค์ความรู้ใหม่ครับ ขั้นตอนที่ห้า คือ เวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ซึ่งเป็นการถอดบทเรียน ว่าจากการที่นักศึกษาได้ลงมาศึกษาข้อมูลนั้น เราได้อะไรบ้าง ชุมชนได้อะไรบ้าง มหาวิทยาลัยได้ อะไรบ้าง จะเป็นการสะท้อนปัญหาจากตัวนักศึกษาไปถึงผู้นำชุมชน และขั้นตอนที่หก เราจะประเมินผลการทำงานครับ โดยเป็นการประเมินผลความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อนักศึกษา หลักสูตรของมหาวิทยาลัย และสาขาที่นักศึกษาเรียนอยู่

ผมจะขออนุญาตเปรียบเทียบว่า ชุมชนเป็นเหมือนเจดีย์ที่มีตัวฐาน มีตัวเจดีย์ และมียอดเจดีย์ ฐานของเจดีย์เปรียบได้กับทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพยากรมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนทางภูมิปัญญา หรือกิจกรรมต่างๆของชุมชน ตัวพระเจดีย์ประกอบไปด้วยคนในชุมชน ซึ่งเป็นแกนหลักของชุมชน ถ้าชุมชนใดขาดวัฒนธรรมชุมชน หรือขาดความเป็นเครือญาติ จะทำให้ชุมชนนั้นแตกสลาย ไม่มีความผูกพันซึ่งกันและกัน ส่วนยอดพระเจดีย์เปรียบเสมือนผลสำเร็จ หรือความสุขของคนในชุมชน ซึ่งมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีผู้นำปกครอง คือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และมีการช่วยเหลือ หรือเรียกว่ามีการบูรณาการร่วมกัน

นี่เป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาพัฒนาชุมชน ม.ราชภัฏอุดรดิตถ์ได้ร่วมกันทำงาน และทำวิจัยครับ ในเทอมที่ผ่านมา ผมก็ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จให้กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านไร่อ้อย หมู่ที่ ๖ ต.ไร่อ้อย อ.พิชัย จ.อุดรดิตถ์ ได้ลงไปทำวิจัย และได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ผมได้นำผลนี้สะท้อนกลับไปยังชุมชนว่า การที่เขาจัดการตนเอง จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ได้รู้จักศักยภาพ และสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญคือ คนในชุมชนมีความสามัคคีเพิ่มมากขึ้น

ในเรื่องของรายวิชา ทุกรายวิชาที่เรียนตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ จะเป็นการลงพื้นที่ทั้งหมด ไม่มีการนั่งเรียนในห้องเรียนทั้งปี ทั้งเทอม เพราะการนั่งในห้องเรียนจะมีแต่โต๊ะ เก้าอี้ จอแอลซีดี อาจารย์ผู้สอนใช้ใหม่ครับ ซึ่งต่างจากห้องเรียนที่เป็นชุมชน ในห้องเรียนชุมชน เราไม่รู้จักใคร เราก็ได้รู้จัก เราไม่เคยเห็นอะไร เราก็ได้รู้ นี่เป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษารุ่นใหม่ต้องยอมรับในเรื่องของวิวัฒนาการ หรือความเปลี่ยนแปลงของโลก เราจะมานั่งอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมเพียงอย่างเดียว ก็ไม่ทันนะครับ เราต้องออกไปข้างนอก เราต้องศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีที่ง่าย คือ การศึกษาชุมชนที่เราอาศัยอยู่ เราต้องศึกษาให้ต้องแท้ว่ามีอะไรอยู่ในชุมชนบ้าง ขอบคุณครับ



## อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ขอต่อด้วยสถาบันอาศรมศิลป์นะคะ ขออนุญาตเป็นตัวแทนโครงการนี้แล้วกันนะคะ

### น.ส.สุริศรา บัวนิล สถาบันอาศรมศิลป์

ถามว่าสถาบันอาศรมศิลป์มีวิธีการเรียนอย่างไร ส่วนใหญ่เราเรียนไปบนงานจริง และมานับว่าเป็นวิชาอะไรในภายหลัง งานจริงที่เราทำนั้น เราทำแบบบูรณาการ โดยเน้นการบูรณาการหลากหลายสาขาวิชา และเราก็เจอคนเยอะมาก จึงได้เรียนรู้ หรือได้ความรู้จากคนที่เราพบเจอ การเรียนบนการทำงานจริงนั้น ทุกคนต้องลงมือทำจริง งานที่เรียกว่าบริการชุมชน เราก็ไม่ได้มองชุมชนว่าต้องเป็นท้องถิ่นเท่านั้น อย่างกรณีตัวดิฉันเองเรียนที่คณะศึกษาศาสตร์ ชุมชนจริงก็มีสองส่วน คือส่วนที่เป็นสถาบันอาศรมศิลป์ และส่วนที่เป็นโรงเรียน ซึ่งเราจะต้องจัดการเรียนการสอน เป็นลักษณะคล้ายๆ มหาวิทยาลัยที่มีโรงเรียนสาธิต แต่ที่สถาบันอาศรมศิลป์จะมีโรงเรียนรุ่งอรุณเป็นอีกหนึ่งชุมชน ซึ่งเราต้องทำงานร่วมกัน และเราใช้พื้นที่นี้ในการเรียนรู้ทุกวิชา นอกจากนี้ยังมีชุมชนเมือง และชุมชนท้องถิ่น ที่มีโครงการเยอะมาก ซึ่งคุณครูอรพินท์ (ครูนิต) จะได้เล่าเรื่องจัดกระบวนการเรียน วิธีการเรียนที่เราเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การบูรณาการ ซึ่งเราไม่ได้ยึดที่วิชานะคะ เราสลายโครงสร้างทางวิชาหรือกรอบ ชั่วโมงเวลาออกไปจนหมดสิ้น เราเหลือแต่งานที่จะต้องทำจริงๆ ลองฟังจากครูนิตได้เลยค่ะ

### น.ส.อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์ สถาบันอาศรมศิลป์

จากที่ช่วงเช้า สถาบันอาศรมศิลป์ได้พูดถึงวิชาธรรมชาติวิจักษณ์ ซึ่งเป็นวิชาที่พานักศึกษาเข้าไปอยู่ เข้าไปเรียนในป่า โดยให้ไปเผชิญกับตัวเอง ให้เราได้เรียนรู้ธรรมชาติภายในของตัวเอง และสัมผัสกับธรรมชาติข้างนอก รวมทั้งเรียนถึงวิถีชุมชนด้วย จากการเรียนตรงนั้น ทำให้เราเห็นปัญหาของชุมชนหลายด้าน รวมทั้งปัญหาด้านการศึกษาด้วย จึงเกิดโครงการที่ชุมชนบ้านสบลาน เป็นโครงการสร้างโรงเรียนในชุมชน เพราะเด็กๆ ต้องเดินทางไกลมาก จากหมู่บ้านไปโรงเรียนแม่ ระยะเวลาเดินทาง ๘ กม.ซึ่งไม่ใช่ทางราบ แต่เป็นคดอวยและต้องผ่านป่าเขาลำเนาไพร เด็กเล็กๆ ตั้งแต่อนุบาล ๒-๓ จึงต้องไปอยู่พักนอนที่นั่น ทำให้วิถีชีวิตชุมชนขาดหายไป เราจึงเข้าไปคุยปัญหานี้ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าถ้าเป็นแบบนี้ต่อไป จะลำบากมาก เพราะเด็กๆ มีปัญหากันมาก แล้วบางคนเรียนแค่ ม.1 ก็แต่งงานมีครอบครัวกันแล้ว จึงอยากให้มีการฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาชุมชนคืนมา เพราะภูมิปัญญาชุมชนก็จะหายไป การรักษาป่า รักษาน้ำในหมู่บ้านจะหายไป ป่าต้นน้ำจะหมดไป จึงคิดว่าต้องทำโรงเรียนให้ได้ค่ะ

ผู้นำชุมชน และคนในหมู่บ้านที่มองเห็นปัญหานี้ ก็อยากให้มีโรงเรียน จึงได้จับมือกัน ลงไปสำรวจ เก็บปัญหาต่างๆมาวิเคราะห์ และจัดทำหลักสูตรร่วม เป็นหลักสูตรบูรณาการกับวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้เป็นการเรียนที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนด้วย โดยเราใช้วิถีชีวิตชุมชนเป็นรากฐาน และนำวิชาการสาระต่างๆ เข้าไปสอดแทรกในวิถีชีวิตนั้น ซึ่งเป็นโครงการที่ไม่ได้ตั้งขึ้นมาแล้วก็จบไป แต่เป็นโครงการที่เป็นงานจริง เป็นงานที่เราทำกับสังคม โดยใช้ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นมาเรียนรู้ เฉพาะแค่เรื่อง





การจัดตั้งโรงเรียนว่าจะจัดตั้งได้อย่างไร ก็เป็นการเรียนรู้ที่เยอะมาก เพราะการจะตั้งโรงเรียนบนดอยได้นั้น มีกระบวนการมากมาย ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการจัดการศึกษาต่างๆ ว่าการจัดการศึกษามีรูปแบบใดบ้าง และรูปแบบใดจึงจะเหมาะกับชุมชน หรือเราจะจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใดให้กับเด็ก และให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเขา สอดคล้องกับตัวความรู้ที่เขาควรจะได้รับ เพื่อที่จะสานต่อ แล้วเข้าไปเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ต่อไป

การเรียนในลักษณะนี้ ทางสถาบันอาศรมศิลป์ก็ต้องมีกระบวนการที่จะพานักศึกษาเข้าไปเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับจิตสำนึกมากที่สุด และต้องเรียนรู้ผ่านการเข้าไปใคร่ครวญภายในอย่างมาก เพราะเราอยู่กับงานจริง และเผชิญปัญหาจริง ซึ่งเราต้องแก้ปัญหาบนพื้นฐานของความเป็นจริงด้วยนะคะ ไม่ใช่เพียงแค่เราเอามาคูยกกันเฉยๆ แต่ต้องแก้ปัญหาจริงและกลับมาแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนด้วย คือครูกับชุมชนจะแยกกันไม่ออกเลย เพราะต้องเข้าไปประสาน และถ้ามีปัญหาอะไรในชุมชน ครูก็ต้องเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาเหล่านั้น เพราะเราเชื่อว่าการศึกษจะต้องแก้ปัญหาสังคม แก้ปัญหาชุมชนได้ ถ้าการศึกษาแยกขาดออกไป แล้วแก้ปัญหาชุมชน แก้ปัญหาสังคมไม่ได้ ก็ไม่มีความหมายอะไรคะ

#### อาจารย์วิรัตน์ วรายน

ขอบคุณครับ เท่าที่ฟังดู แต่ละมหาวิทยาลัยมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และมีความน่าสนใจมากนะครับ หลังจากนั้นจะให้แต่ละคนได้ช่วยสรุปง่ายๆ ครับ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่เราฟังมาจากครู ว่าวิธีการเรียนของเราเป็นอย่างไร แต่ขอให้เป็นสิ่งที่เราสัมผัสด้วยตัวเอง ว่าวิธีการเรียนแบบนี้ มีความแตกต่างหรือเหมือนกับวิธีการนั่งเรียนในห้องอย่างไร หรือเหมือนวิธีการที่ครูมาสอนหน้าห้องหรือเปล่า อยากให้ระบุนความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนของสิ่งที่เราได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำโครงการก็ดี หรือการที่ห้องเรียนอยู่กับชุมชนก็ดีนะครับ ขอเริ่มจากสถาบันอาศรมศิลป์นะครับ

#### น.ส.แพรวพร สุขขีเจริญ สถาบันอาศรมศิลป์

อ้อเป็นสถาบันกษัตริย์คะ ตอนเรียนปริญญาตรีมา รูปแบบการเรียนในระดับปริญญาตรีฝึกให้เราเป็นนักออกแบบ มีโจทย์มาให้ และเราก็ออกแบบทำเป็นโครงการ หรือแก้ปัญหาโจทย์นั้น แต่พอมาอยู่ที่สถาบันอาศรมศิลป์ สิ่งแรกที่เราจะต้องสร้างขึ้นเองคือเรื่องโจทย์ คือหลังจากที่เราลงไปคุยกับคนในชุมชนแล้ว เราต้องใช้วิธีใคร่ครวญ หมายถึงการฟังโจทย์ หรือฟังสิ่งที่ชาวบ้านพูดให้เข้าใจ ว่าปัญหาหรือสิ่งที่เขาต้องการคืออะไร อันนี้จะเป็นข้อแตกต่างจากที่เราได้เรียนในระดับปริญญาตรี ซึ่งพอมาทำงานจริงๆแล้ว เราต้องไปค้นอีกว่า โจทย์ที่เราจะต้องนำไปแก้ปัญหา ขึ้นต่อไปคืออะไร ในส่วนของการได้มาซึ่งข้อมูล ก็แตกต่างจากที่เคยเรียน เพราะข้อมูลจากงานจริง เป็นข้อมูลทั้งเชิงกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งเราจะต้องมองในภาพรวม เพื่อที่จะทำให้งานที่เราทำจริง มีผลที่ไม่มียอดคิดหรือข้อเบี่ยงเบนในการพิจารณาทำโครงการต่างๆ

อีกส่วนหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนในแง่ของวิธีการเรียน คือ การที่เราได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน เพราะตอนเรียนในห้องเรียน เราจะพูดคุยกับเพื่อนหรืออาจารย์เท่านั้น แต่พอลงไปชุมชน



มันจะมีทั้งข้อมูลหรือทัศนคติจากชาวบ้าน ทำให้เราเป็นทั้งผู้เรียน สลับกับการเป็นผู้ให้ข้อมูลกับชาวบ้าน เรากับชุมชนต้องเป็นทีมเดียว จึงจะสามารถทำงานร่วมกันได้ トラบใดที่เรายังรู้สึกว่าเราเป็นเพียงนักศึกษาหรือ รู้สึกว่าพี่ๆ ในชุมชนเป็นเพียงผู้ให้โจทย์ เราจะไม่มีทางได้ปัญหา หรือโจทย์จริงที่เราจะนำไปแก้ปัญหาได้ค่ะ

อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ขอบคุณมากครับ สถาบันอาศรมศิลป์มีอะไรจะเพิ่มเติมไหมครับ?

น.ส.อิสริยา ทองชีว สถาบันอาศรมศิลป์

ประเด็นหลักจะคล้ายกัน เราเรียนผ่านโปรเจกต์จริงนะคะ สิ่งที่แตกต่างกันจากการเรียนในห้องเรียนเมื่อเทียบกับปริญญาตรี คือ เราเข้าใจปัญหาจริงของสังคม และวิธีการเรียนของเรามุ่งที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาต่างๆ มันทำให้ตัวเราเติบโตขึ้นจากการที่เราได้เผชิญปัญหา และมีส่วนร่วมในการช่วยชาวบ้านคิด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องนั้นๆ

น.ส.อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์ สถาบันอาศรมศิลป์

อยากขอเสริมประเด็นที่เป็นความแตกต่างอย่างมาก คือ เรื่องการที่มีมิติของจิตวิญญาณข้างใน เพราะสถาบันอาศรมศิลป์จะเน้นเรื่องการย้อนมองเข้ามาในตัวเองมาก ให้ความรู้ไม่ได้เป็นผู้ที่มาจากคนเดียวโดดๆ แต่เป็นผู้ที่เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น และไม่ว่าเราจะทำอะไรไปแล้ว จะมีผลกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นต่อไป เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นจิตสำนึกสำคัญที่ทำให้เรารู้ว่า ทุกอย่างเชื่อมโยงกันหมด ไม่ว่าเราจะทำอะไร ถ้าเราเป็นเพียงนักศึกษาคนหนึ่งที่มาเรียน และเอาแค่ไปปริญญากลับไป สังคมจะเป็นอย่างนั้นต่อไปนะคะ แต่ถ้าเราเป็นผู้ที่ลุกขึ้นมาและมองปัญหาจากตัวเรา ว่าปัญหานี้เกิดจากตัวเราเองด้วย เราก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ที่ไม่ใช่เป็นตัวที่แยกออกมาเป็นผู้แก้ไขอย่างเดียว แต่ตัวเราเอง มีบางส่วนของปัญหาที่นั่นด้วย หรือเราจะต้องย้อนกลับมาตั้งคำถามว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ตัวเราซึ่งเป็นคนหนึ่งคนในสังคมนี้ จะทำอย่างไร เพื่อให้ปัญหาคือคลายไปในทางที่สร้างสรรค์ นี่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รู้สึกแตกต่าง ที่เราต้องย้อนกลับมา แล้วย้อนไปดู ย้อนมองตลอดเวลา เพื่อเป็นการทบทวนตัวเอง และมองการแก้ปัญหาโดยเริ่มต้นจากตัวเองเป็นสำคัญก่อนค่ะ

อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ต่อไป เชิญ ม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ครับ

น.ส.ชุตติมา ณ ชน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ถ้าถามถึงความแตกต่างระหว่างห้องเรียนสี่เหลี่ยม กับห้องเรียนชุมชน คงจะมองว่าในห้องเรียน คือการนั่งเรียนในห้อง ฟังอาจารย์พูด และวางกรอบทฤษฎีให้เรา ส่วนในห้องเรียนชุมชน คือ



ห้องเรียนที่ใหญ่ขึ้น กว้างขึ้น มีคุณครูเยอะขึ้น ซึ่งคุณครูในที่นี้ก็คือคุณพ่อ คุณแม่ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กในชุมชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออบต. นะคะ

จากการทำงานที่ผ่านมา สิ่งแรกที่เราได้รับและประทับใจมากที่สุด คือ “ใจ” นะคะ ใจของคนในชุมชน การที่ได้ลงชุมชน ได้พบปัญหามากมาย ทำให้ได้รู้แนวทางที่จะไปแก้ไขปัญหา หรือรู้วิธีการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งบริบทของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้มีปัญหาที่แตกต่างด้วย ดังนั้นยิ่งเราได้เรียนรู้ปัญหา เราจะยิ่งเห็นแนวทางในการทำงานแก้ไขปัญหา จริงๆ แล้วคนในชุมชนเป็นคนที่ทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวเองอยู่แล้ว เราเพียงแค่ว่าไปช่วยหนุนเสริมในเรื่องของกระบวนการ ในการเรียบเรียง การทำข้อมูล เพราะแม้ว่าเขาเป็นผู้ลงมือทำจริง แต่ยังขาดความรู้ในเรื่องการเรียบเรียงข้อมูล การที่เราได้ทำงานหลายโครงการ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาทุกคนได้พัฒนาเรื่องของการเรียนรู้ เพราะเป็นการเรียนไปในตัว และทำงานไปในตัว ซึ่งเราจะสามารถจบออกไปเป็นนักศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้ค่ะ

## อาจารย์วิรัตน์ วรรณ

ขอบคุณมากครับผม ขอเชิญ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ

## ตัวแทนนิสิตโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำหรับโพธิวิชชาลัย ก็มีส่วนที่แตกต่างไปจากการเรียนรู้ของสถาบันอื่น คือ การที่เป็นการเรียนเกี่ยวกับความสมดุลของสรรพสิ่ง มีรายวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งจะเรียนรู้ความสัมพันธ์ ความสมดุลของธรรมชาติ ว่าคนเกิดมา ไม่ได้มีเฉพาะตัวเราคนเดียว แต่มีสิ่งรอบข้างที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับเรา ดังนั้นไม่ใช่ที่เราเกิดมาเพื่อคอยโยก หรือเกิดมาเพื่อต้องการเอาแต่ฝ่ายเดียว แต่เราต้องเป็นผู้ให้ด้วย ซึ่งมีคำคมของอาจารย์ว่า “การให้ คือ การชนะทั้งปวง” ซึ่งเราสามารถนำมาบูรณาการในเรื่อง “ข้าว” ได้ครับ เพราะทุกวันนี้ คนเรามีปัญหาสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เนื่องจากกินข้าวที่มีสารพิษ ทางกลุ่มนิสิตจึงมี “โครงการข้าวอินทรีย์” คือการเห็นความสำคัญของผู้กิน และผู้ที่ทำอาชีพทำนา โดยให้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกร และนิสิตเป็นผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เชิญวิทยากรที่มีความรู้เรื่องการทำเกษตรประณีต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับชาวบ้าน และเป็นตัวสะท้อนให้นิสิตเองด้วยว่า ปัจจุบันนิสิตได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้างครับ

ทางด้านกระผมก็ใช้เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการจัดทำฐานข้อมูลข้าวอินทรีย์ให้กับผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคก็คือนักศึกษา นักเรียนของโรงเรียนสาธิตมศว. และโรงเรียนสาธิตปทุมวัน โดยเราได้สร้างฐานข้อมูลที่จะทำให้ผู้บริโภคข้าวได้รู้ว่าพื้นที่บริเวณจ.สระแก้ว มีการทำนา มีรายชื่อคนที่ทำนาจริงๆ มีการใช้พื้นที่อย่างไร มีการการทำข้าวอย่างไรบ้าง ซึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กินและผู้ทำนาจริงๆ และทำให้ได้เรียนรู้เรื่องระบบการตลาดของชุมชนครับผม



อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ต่อไปขอเชิญ ม.มหิตลครับ

นายไพโรจน์ คุณานุธรรม มหาวิทยาลัยมหิตล

สำหรับประเด็นความแตกต่างในห้องเรียน ประเด็นแรก คือเรื่องความเป็นองค์รวมครับ เนื่องจากในรายวิชาที่ผมเรียนและทำโครงการ คือ MUGE101 จะเน้นเรื่องการเมืองเป็นองค์รวม การเรียนในรายวิชานี้จะเหมือนกับเอาทุกวิชามารวมกัน เพราะในการทำโครงการ เราต้องตอบโจทย์ให้ได้ เราเอาวิชาพื้นฐานที่ได้เรียนมานั้น มาประยุกต์ใช้ในการทำโครงการของเราได้อย่างไร อย่างเช่น ผมทำโครงการเกี่ยวกับการไปจัดค่ายให้น้องที่บ้านครูน้อย เราก็ไปให้ความรู้ห้องเกี่ยวกับเรื่องการลงทุน ร้อน ซึ่งกรณีนี้สามารถบูรณาการความรู้เข้าไปนะครับ ว่าเราจะต้องให้ความรู้ห้องอย่างไร ห้องจึงจะตระหนักถึงเรื่องของภาวะโลกร้อน ก็ต้องเอาความรู้จากเรื่องกิจกรรมนั้นทนาการ จากรายวิชา MUGE103 ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานตัวหนึ่ง มาใส่ในกิจกรรมของเรา หรือในการจัดฐานให้ห้อง เราจะเอากิจกรรมอะไรไปสอนให้ห้องบริหารจัดการการเงิน เพื่อให้เกิดความประหยัดมากที่สุด เราก็ต้องเอารายวิชาที่พูดถึงเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาใช้ สิ่งนี้ก็เป็นข้อแตกต่างครับ

นอกจากนี้ในรายวิชาที่ต้องทำโครงการ ก็จะต้องทำงานเป็นทีม โดยแต่ละทีมจะมีนักศึกษาหลายคนรวมอยู่ด้วยกัน ความสามารถ ความถนัดของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน ฉะนั้นจะเหมือนกับได้แบ่งงานกันทำตามความถนัดของแต่ละคนครับ เช่น ในกลุ่มของผม มีเพื่อนมาจากคณะบริหารจัดการ ส่วนผมมาจากคณะศิลปศาสตร์ ในเวลาทำงาน ทีมก็จะให้เด็กศิลปศาสตร์เน้นไปในเรื่องการตรวจเอกสาร หรือเขียนภาษาอังกฤษ และให้เด็กวิทยาการจัดการรับผิดชอบเรื่องบัญชี เรื่องเงิน เป็นต้นครับ คือจะมีการบริหารการทำงานในลักษณะนี้ ซึ่งผมคิดว่าเป็นภาพที่ไม่ค่อยได้เห็นในเวลาที่เราทำงานจำกัดวงอยู่แค่คณะ คณะเดียว

สุดท้ายที่ผมมองเห็น คือ เรื่องการได้นำความรู้ไปปฏิบัติจริง เพราะในวิชานี้ คุณเหมือนกับเอาทฤษฎีของทุก ๆ วิชามารวมกัน แล้วนำมาปฏิบัติเพื่อเป็นการสอบ แล้วได้คะแนน ได้จิตสำนึก ได้ความสุขจากการที่ทำโครงการครับ ขอขอบคุณครับ

อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ขอบคุณมากครับ ขอไปที่ม.ธรรมศาสตร์นะครับ

ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความแตกต่างระหว่างการเรียนในห้องเรียนกับการได้ออกไปทำงาน คือ รู้สึกว่าการเรียนในห้องเรียนจะเหมือนกับการที่ต้องใช้จินตนาการ ว่าเรื่องที่เราทำ เรื่องที่เราเรียน เรื่องที่เราเรียนรู้ นั้นเป็นอย่างไร แต่ถ้าเราได้ออกไปลงมือทำในชุมชน หรือได้ออกไปลงพื้นที่จริง ๆ เราจะได้เห็นจากประสบการณ์จริง ได้แก้สถานการณ์เฉพาะหน้า อย่างเช่นเมื่อตอนที่ไปรับบริจาคที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ



ตำรวจก็จะมาจับเพราะเขาไม่ได้รับบริจาคตรงนี้ คล้ายกับว่าเราจะเป็นเหมือนพวกต้มตุ๋นหลอกลวงอะไรแบบนี้แหละ เราก็ต้องแก้สถานการณ์ตอนนั้นว่าจะทำอย่างไร แล้วก็ก็มีเพื่อนบางกลุ่มขึ้นไปขอรับบริจาคบนสถานีรถไฟฯ ซึ่งก็ไม่ว่าเขาอนุญาตให้ทำได้หรือเปล่า ก็ถือกล่องไป ปรากฏว่ายามเป่านกหวีด เพื่อนก็วิ่งหนีกันใหญ่ แต่จริงๆแล้ว ยามเป่านกหวีดเพราะว่าเดินเกินเส้นเหลือง เขากลับตกรางรถไฟคะ คือมันได้ทั้งประสบการณ์ และได้ทั้งความทรงจำดีๆ มันไม่ใช่แค่เราจำกดอยู่ในห้องเรียน และได้แค่นั่งจินตนาการไปเอง อีกส่วนหนึ่ง คือ เราได้ไปพบปะกับผู้คนหลากหลาย เราได้รับรู้อะไรมากขึ้น ที่มันนอกเหนือจากในห้องเรียนที่เราหาไม่ได้คะ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอเพิ่มเติมนะคะ อย่างที่ทราบว่าการเรียนในห้องเรียนเป็นการเรียนในด้านของทฤษฎี แต่การได้ลงมือปฏิบัติ หรือได้ทำโครงการจะเป็นในภาคการปฏิบัติ ฉะนั้นต้องมีความแตกต่างกันอยู่แล้วนะคะ โดยส่วนใหญ่คนที่มืบทบาทในห้องเรียน คือครูอาจารย์ ซึ่งจะนั่งในห้องเรียน และพูดเนื้อหาที่ต้องการให้นักศึกษามีความรู้ แต่ในเรื่องของการปฏิบัติ คนที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จริงๆ คือ นักศึกษา และเมื่อนักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เขาก็จะมีส่วนร่วมในห้องเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานนั้น เพราะฉะนั้นความสนใจ และความใส่ใจจะมีมากกว่าการที่เรานั่งอยู่ในห้องเรียนสี่เหลี่ยม แล้วมีบุคคลหนึ่งมาพูดให้ความรู้ในเรื่องที่เราสามารถอ่านได้เอง ฉะนั้นการปฏิบัติจะทำให้มีความร่วมมือของทั้งครู อาจารย์ นักศึกษา ซึ่งมาจากหลากหลายคณะ และยังได้ความร่วมมือของคนในชุมชน คือ ความสัมพันธ์จะมีมากกว่าการอยู่ในห้องเรียนคะ ขอบคุณคะ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุดท้ายนะคะ จริงๆ แล้วการทำกิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน ทำให้เราได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือเป็นการได้ความรู้ใหม่ะครับ นอกจากนี้ยังได้ “ทีม” ะครับ เราได้เพื่อน ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันจากการทำงานด้วยกัน ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เราทำงานต่อไปได้ครับ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากสิ่งที่เราเรียนในห้องเรียนก็จะเป็นการเรียนทฤษฎีใช่ไหมคะ ซึ่งเราทำโปรเจกต์ในห้องเรียนเราก็ต้องคิดงานตามที่ตรงกับทฤษฎี แต่ถ้าเราได้ออกไปเรียนรู้ข้างนอก เราสามารถคิดงานตามสภาพความเป็นจริงที่เราได้เจอจริงๆ ทำให้เราสามารถคิดเป็น ทั้งในเชิงทฤษฎีและในเชิงของความเป็นจริงและนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้คะ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ขอบคุณทุกคนมากนะคะ คือพอเราพูดร่วมกันทั้งหมด และลองมาประมวลสรุปจากทุกเนื้อหาทุกประเด็น ที่แต่ละคนพูด ทำให้รู้สึกว่ แม้วิธีการเรียนจะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน แต่ก็



เห็นจุดร่วมบางอย่างอยู่ ซึ่งจุดร่วมเหล่านี้ ผมจะลองสรุปสั้นๆ นะครับ คือ วิธีการเรียนในรูปแบบใหม่ จะมีความแตกต่างเป็นประเด็นต่างๆ เช่น เป็นเรื่องที่นักศึกษาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และเรื่องราวที่นักศึกษาสนใจจะถูกหยิบยกขึ้นมา เป็นสิ่งที่นักศึกษาเข้าไปค้นหา แก้ปัญหาด้วยตัวเองนะครับ

ส่วนที่สองคือได้มีโอกาส ได้ลงพื้นที่ ลงไปเพื่อประมวลสถานการณ์ เพื่อเรียนรู้บริบทของพื้นที่นั้นๆ และเข้าไปปัญหาที่เกิดขึ้นจริง จนนำไปสู่การแก้ปัญหาในสิ่งที่นักศึกษาสนใจ โดยใช้เรื่องหรือมิติต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยงกันทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม และที่น่าสนใจมาก คือ มีการพูดว่า ได้โอกาสในการที่จะลงไปสู่สถานการณ์จริงๆ และได้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการนั่งเรียนในห้อง ที่ไม่รู้ว่าสิ่งที่เราคิดหรือจินตนาการนั้น ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร

สุดท้ายคือ มีโอกาสได้ทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้น และกลับมาทบทวนว่าสิ่งที่เราทำ สิ่งที่เราได้เรียนรู้ ส่งผลอย่างไร จนนำไปสู่การสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้กับตัวเอง ซึ่งองค์ความรู้ใหม่น่าจะนำไปสู่การพัฒนา และปรับใช้กับชีวิตประจำวัน หรือใช้กับการเรียนการสอนในวิชาอื่นได้ด้วย

นี่คือสิ่งที่พวกเราทุกคนได้สะท้อนกลับมาครับ ซึ่งเราจะลองคุ้ยคลั่งไปอีกนะครับว่า กระบวนการเรียนการสอนรูปแบบนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในตัวเราอย่างไร และถ้าเป็นไปได้ อยากจะให้พูดถึงว่า มุมมองที่เรามีต่อเรื่องสังคมหรือชุมชนต่างๆ ได้เปลี่ยนไปจากเดิมหรือเปล่า ชุมชนมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างไรบ้าง และอาจจะพูดไปถึงเรื่องที่ว่า เราพึงพอใจกับวิธีการเรียนการสอนแบบนี้หรือไม่ กระบวนการแบบนี้ทำให้เราอยากเรียนรู้มากกว่าแบบอื่นหรือเปล่าด้วยนะครับ ก็เปิดกว้างไว้ก่อนแล้วกันว่ามันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกับพวกเราอย่างไรบ้างครับ ขอเริ่มจากมจช. นะครับ

#### **นายนิรัชชา ต่อสุดทนก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี**

เรื่องการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง ก็แน่นอนว่าเกิดจากการที่เราได้ลงมือทำนะครับ เมื่อเราได้ทำ เราจะเกิดประสบการณ์ตามมา และหลังจากประสบการณ์นั้นแล้ว เราได้วิเคราะห์ประสบการณ์ตัวนั้น ซึ่งมันจะเกิดเป็นการเรียนรู้ใหม่ในตัวเองครับ ทำให้นำการเรียนรู้นั้นมาเปลี่ยนความคิดตัวเองได้ในบางส่วน หรืออาจจะเป็นส่วนใหญ่ ก็จะไม่เน้นไปที่ความคิดนะครับ

#### **น.ส.สุวาริ ชาญกิจมั่นคง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี**

การเปลี่ยนแปลงในตัวเอง น่าจะเป็นเรื่องระบบการจัดการ คือจากเมื่อก่อนที่เรียนแต่ในทฤษฎี เรียนในห้อง ก็ไม่สามารถที่จะจัดการวางแผนอะไรได้เนอะ แต่เมื่อได้มาทำงานในประสบการณ์จริง ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำ หรือทำงานจริง ก็ต้องมีการจัดระบบความคิดและวางแผนการทำงาน ทำให้เราสามารถจัดการองค์ความรู้ที่เรามี ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้นค่ะ



### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงนะคะ ข้อแรกคือ เรื่องการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง หลักสำคัญที่ดิฉันคิดว่าน่าจะเป็นจุดประสงค์หลักของการเรียนวิชาที่ทำเพื่อชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของตัวเอง และทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีขึ้น เหมือนเวลาเราเข้าไปถึงชุมชน และได้รู้ว่าครอบครัวเราเป็นอย่างไร ได้รู้ว่าการกระทำต่างของเราส่งผลต่อคนในชุมชนอย่างไร ทำให้เรา “คิด” มากขึ้นก่อนจะทำสิ่งต่างๆ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในชุมชน อย่างที่ยกตัวอย่างเรื่องโครงการที่ทำเกี่ยวกับนักศึกษาผู้พิการ จากเดิมที่เราเพียงแค่เคยเห็น เคยรู้ว่ามีเพื่อนที่พิการอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่ไม่เคยเข้าไปคุย เมื่อเราทำโครงการ และได้คลุกคลีกับเพื่อน ๆ กลุ่มนี้ ทำให้ทราบว่าจริงๆ แล้ว เพียงแค่เราเข้าไปคุยก็ทำให้เขากล้าที่จะเข้ามาอยู่ในสังคมเดียวกับเรามากขึ้น หรือบางกลุ่มที่ทำโครงการเกี่ยวกับรปภ. แม่บ้านทำความสะอาดหรือคนขับรถรางในมหาวิทยาลัย พอไปสัมภาษณ์ถึงผลสุดท้าย ว่าพวกเขาารู้สึกอย่างไร ที่ถูกนำมาเป็นหัวข้อในการทำโครงการ เขาบอกว่า สิ่งที่เราทำผ่านโครงการ ทำให้เขารู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในสังคม ในกิจกรรม ในพื้นที่ที่เขาอยู่ด้วยเหมือนกัน ทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองมีค่ามากขึ้น และอยากทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีขึ้น ให้เต็มที่ขึ้นค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา

สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเองนะคะ คือเมื่อเราได้ลงไปทำงานแบบนี้ เรารู้สึกเหมือนกับได้เอาชนะใจตัวเอง คือได้เปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อที่จะช่วยผู้อื่น อย่างเช่น ในบางกิจกรรมที่เราคิดไว้แล้วว่าเราต้องทำอย่างนี้ เพื่อนบางคนก็คิดว่าตัวเองไม่มีศักยภาพมากพอที่จะทำได้ แต่เมื่อลองไปทำจริงๆ เราก็ทำได้ เราสามารถเปลี่ยนตัวเองเพื่อที่จะช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือผู้อื่นได้ มันเหมือนกับเราได้เอาชนะตัวเอง

อีกส่วนหนึ่ง คือ ได้เรื่องความรับผิดชอบ เช่น เพื่อนบางคนไม่กล้าที่จะมีภาวะการณในการเป็นผู้นำ แต่เมื่อถึงสถานการณ์ที่เพื่อนซึ่งเป็นคนนำ เขาทำไม่ไหวแล้ว เราก็แสดงความมีน้ำใจ เราก็ขึ้นไปทำหน้าที่นั้น จากสิ่งที่ทำไม่ได้ก็ทำได้ ก็ได้เพิ่มความรับผิดชอบของเขาไปด้วยค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา

สำหรับผม คิดว่าการเรียนในลักษณะนี้ ทำให้เรารู้เท่าทันปัญหาครับ และรู้จักแก้ปัญหา นั้นอย่างมีสติ การเรียนวิชานี้จะสอนให้รู้ว่า ในการแก้ปัญหา ต้องค่อยๆ ฝึกมองปัญหาเหล่านั้น ไม่ใช่ทำให้เกิดปัญหาก็คงพยายามหนีปัญหา เพราะปัญหาก็ยังเกิดขึ้นกับตัวเองอยู่ต่อไป ฉะนั้นถ้าเราพยายามฝึกมอง ฝึกคิด สิ่งที่จะได้ตามมาคือ ทางออกของปัญหามันมีอยู่เสมอครับ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล



สำหรับผม จะมีประเด็นเสริมตรงที่ว่า ในรายวิชาการศึกษาทั่วไปจะสอนให้พวกเรารู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ครับ เพราะการให้นักศึกษาไปทำกิจกรรมกับชุมชน ดูเหมือนเขาไม่ได้มีความต้องการให้เราไปเพื่อแก้ไขปัญหา หรือไปเพื่อช่วยเหลือ แต่วิชานี้ต้องการให้เราไปเรียนรู้ ว่าชุมชนเป็นอย่างไร เขาต่างจากเราอย่างไร เพื่อให้เราสามารถปรับตัวและเป็นมนุษยที่สมบูรณ์ได้ครับ

#### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

สิ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวเองนะคะ คือทำให้เรารู้จักกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจในสิ่งต่างๆ ที่เราจะลงมือปฏิบัติ และการที่เราไปช่วยเหลือชุมชนจะทำให้เรารู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่น ให้ผู้อื่นมีความสุขกับเราด้วยค่ะ

#### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

สำหรับสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเรา ก็อย่างที่น่าองๆพูดไป คือเรามีความกล้ามากขึ้น เวลาเราเจอปัญหา เราสามารถแก้ปัญหาได้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และเราก็มองโลกในแง่ดีขึ้น คือในการเรียน เราจะเรียนเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมใช้ใหม่คะ แล้วเวลาเราไปเผชิญกับโลกภายนอก เวลาเราอยู่คนเดียว ไปคนเดียว ไม่มีเพื่อนไปด้วย เราก็ต้องนำตัวเองใช้ใหม่คะ เราต้องกล้าพูดกับคน เราต้องมองทุกคนว่าเขาเป็นญาติของเรา ทำให้เรากล้าพูด กล้าคุย หรือถ้าเราเจอคนที่ทำไม่ดีกับเรา แต่ถ้าเราพูดดีๆ กับเขาหรือทำปฏิริยาที่ดีกับเขา เขาก็จะให้ปฏิริยาดีๆ ตอบกลับมาคะ ขอบคุนคะ

#### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองนะคะ เป็นเรื่องของการฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ร่วมกับทีมนักศึกษาในห้องเรียน ร่วมกับชุมชน ร่วมกับชาวบ้าน การที่เราทำตัวเป็นคนในชุมชน เป็นลูก เป็นหลาน จะทำให้ชาวบ้านเกิดความรักและมั่นใจว่าเราไม่ได้เข้าไปเพื่อเอาข้อมูลจากเขาอย่างเดียว แต่เราเข้าไปเพื่อจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเขา เรียนรู้สิ่งที่ดีจากเขา และเขาก็เรียนรู้สิ่งที่ดีจากเรา

นอกจากนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของจิตอาสาคะ เพราะยังได้ทำกิจกรรม ยังได้ช่วยเหลือชุมชนมากแค่ไหน เราจะยังมีการพัฒนาในการมีจิตอาสา เห็นความทุกข์ของคนอื่นเป็นเรื่องใหญ่สำหรับเรา ทำให้เราลงไปช่วยเหลือ ไปดูแลเขา ดูแลเหมือนเขาเป็นพ่อ เป็นแม่ แล้วเขาจะดูแลเราเหมือนลูก ทำให้เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาและชุมชน ซึ่งก็คือคุณพ่อคุณแม่ คนที่สอง สาม พี่ของเราคะ

ในส่วนของชุมชนก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเรา ในทุกครั้งที่เราไปทำเวทีชาวบ้านร่วมกับชุมชน ในการสำรวจเรื่องปัญหาความต้องการว่าเราจะช่วยเหลืออะไรได้บ้าง เราจะทำงานหรือเดินทางไปด้วยกันในแนวไหน เพื่อจะแก้ไขปัญหาตรงจุดนั้น และชุมชนก็ได้เปลี่ยนทัศนคติ จากเดิมชุมชนบางแห่งจะตั้งคำถามว่าพวกเรามากันอีกแล้วหรือ มาทำอะไรกัน แต่เมื่อเราได้คุย ทำความเข้าใจ และทำกิจกรรมให้เขาเห็นว่าเรามาเพื่อเขาจริงๆ เราไม่ได้มากอบโกย หรือหาผลประโยชน์ให้กับ





มหาวิทยาลัย แต่มาเพื่อเอาความรู้ที่เราเรียนในมหาวิทยาลัยมาช่วยเขา มาสร้างสิ่งดีๆ ให้กับเขา เขาก็เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเราได้ค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

สำหรับผมนะครับ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอันดับแรกคือ เรื่องจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ เราได้รู้ว่าการที่เราทำงานร่วมกับชุมชน เราต้องมีจิตสาธารณะ ไม่หวังสิ่งตอบแทน และต้องมีความรู้ใหม่ซึ่งเกิดจากมุมมองแนวคิดที่เป็นระบบ จากการทำงานที่มีขั้นตอน ทำให้เรามีการจัดการตนเองมากขึ้นครับ นอกจากนี้ยังได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้จากชุมชน อาทิเช่น ปัญหาของชุมชน ศักยภาพของชุมชนซึ่งจะนำไปสู่พลังในการเรียนของเรา

สิ่งที่ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปนะครับ คือจากเดิมชุมชนไม่เคยรู้ หรืออาจรู้ข้อมูลของชุมชนน้อย ก็จะได้รู้มากขึ้นในเรื่องขององค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ ซึ่งในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง เราจะมีการจัดเวทีประชาคม จัด focus group จัด world café ซึ่งชาวบ้านจะได้รู้วิธีการและกระบวนการในการทำขั้นตอนกิจกรรมเหล่านี้ครับ อีกส่วนหนึ่งคือ SWOT ที่เราได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และโอกาสของชุมชน และเราจะได้เรียนรู้ร่วมกับผู้นำชุมชน บางครั้งชุมชนอาจไม่เคยรู้ในเรื่องของความรู้ทางวิชาการ เราจะลงไปเสริมด้วย หรือว่าเราอาจต้องมีความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เราก็จะนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นการทำงานที่เรียกว่า บูรณาการร่วมกัน ขอขอบคุณครับ

### น.ส.สุริศรา บัวนิล สถาบันอาศรมศิลป์

สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงกับกับตัวเอง คิดว่า กระบวนการเรียนแบบนี้ทำให้เราได้ทบทวนตัวเอง ค่ะ เมื่อเราทบทวนตัวเอง เราพบว่า เราได้ฝึกสติในชีวิตประจำวันมากขึ้น ขณะเดียวเราก็มีความละเอียดในการรับรู้ และการปฏิสัมพันธ์กับคน ซึ่งความละเอียดในการรับรู้ และการปฏิสัมพันธ์กับคน ทำให้เรามองเห็นความเป็นมนุษย์ในทุกคนค่ะ เราจึงมีความเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนด้วย และที่สำคัญมาก คือ ทำให้เรามีความสุขในการเรียน ความสุขนี้เกิดขึ้นจากการที่เรามีความรับผิดชอบในตัวเองมากขึ้น ขณะเดียวกันความรับผิดชอบนี้ ทำให้เป้าหมายของเราไม่ได้อยู่ที่การเรียน หรือผลคะแนนของวิชาเพียงอย่างเดียว แต่มันเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของเราจริงๆ คือการเรียนได้นำไปสู่การตั้งเป้าหมายในชีวิตได้ค่ะ

### น.ส.อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์ สถาบันอาศรมศิลป์

สิ่งที่ได้จากการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องจิตสำนึกค่ะ เพราะจริงๆแล้ว เราเติบโตมาในการเรียนแบบที่เน้นเรื่องของการเป็นปัจเจกมาก แต่เมื่อลงไปทำงานแบบนี้ ทำให้เราเข้าใจถึงจิตสำนึกร่วมกันของมนุษย์ ในการที่เราจะทำอะไรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสังคม หรือช่วย



แก้ปัญหของสังคม มันมีจิตสำนึกร่วมอยู่ แล้วยังได้เห็นจิตสำนึกร่วมกันของชุมชน ที่จะช่วยในการรักษาสังคมให้อยู่รอดต่อไปได้ค่ะ

นอกจากนี้ยังส่งผลให้เรามีวิธีการมอง และเรียนรู้ปัญหาที่แตกต่างไปจากเดิม คือมองเห็นปัญหาเป็นการเรียนรู้ และเป็นอาหารทางปัญญา ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เราจะต้องเดินหนี เพราะพอเราไปเผชิญความจริงตรงหน้า เราหนีปัญหาไม่ได้อยู่แล้ว ฉะนั้นวิธีการเดียวที่เราจะเผชิญปัญหาได้ คือเราต้องเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ตรงหน้า และเห็นปัญหาเป็นครู ที่จะทำให้เราก้าวต่อไป และเมื่อเราก้าวผ่านปัญหาแต่ละขั้นได้ จะทำให้เรารู้ว่า มนุษย์เรานั้นแข็งแกร่งขึ้นได้จากปัญหาค่ะ เราจึงมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีความกล้าเผชิญมากขึ้น และเป็นมิตรกับปัญหาต่างๆ เป็นมิตรกับตัวเอง เป็นมิตรกับคนอื่น ๆ มากขึ้น

ไม่เพียงเท่านั้น ยังทำให้เรามองปัญหาจากความเป็นจริงมากขึ้น เพราะเวลาที่เราเข้าไปอยู่กับชุมชน ทำให้เราเห็นที่มาที่ไป ซึ่งถ้าปกติเราอยู่ในเมือง มันจะเป็นชุมชนจัดตั้ง การเรียนการสอนในโรงเรียนก็เป็นชุมชนจัดตั้ง ไม่ใช่สภาพชุมชนที่แท้จริง แต่เวลาเราลงไปอยู่กับชุมชน จะเห็นว่าชุมชนมีรากเหง้ามานานเป็นหลายร้อยปี มันจะมีรากฐานของมันอยู่ และมีที่มาที่ไปของการก่อเกิดชุมชน มีรากเหง้าของปัญหาชุมชน ทำให้เราเห็นว่าชุมชนเล็กๆ ก็เป็นภาพสะท้อนของสังคมใหญ่ จะเห็นว่าปัญหาของสังคมใหญ่ไม่แตกต่างจากปัญหาของชุมชนเล็กๆ และตัวเราก็ก้าวเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาเหมือนกัน นี่เป็นสิ่งที่ทำให้เรามองปัญหาบนความเป็นจริงมากขึ้น และเข้าใจรากเหง้าของปัญหามากขึ้น

สุดท้ายแล้ว คนที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือตัวเราเอง คือเราได้ก้าวข้ามข้อจำกัดของตัวเอง จากที่เคยคิดว่าเราทำเรื่องนี้ได้ ทำเรื่องนี้ไม่ได้ ชอบทำเรื่องนี้ หรือไม่ชอบทำเรื่องนี้ เรื่องนี้เราจะทำ หรือเราจะไม่ทำ มันไม่ต้องคิดเรื่องนี้แล้ว เพราะเวลาไปอยู่หน้างาน และมีสิ่งที่เราต้องแก้ปัญหา เมื่อเราแก้ปัญหา เราต้องรับผิดชอบกับการแก้ปัญหาของเรา ว่าเราแก้ได้จริง หรือเราไปสร้างปัญหามากขึ้น เพราะฉะนั้นเรียกว่าตัวเราเองจะต้องก้าวข้ามข้อจำกัดทุกอย่าง ทุกประการ ไม่ว่าเราจะคิด หรือเคยคิดว่า ทำอันนี้ได้ หรือไม่ได้ มันไม่ต้องคิดแล้ว มีแต่ทำต่อไปแค่นั้น ก้าวข้ามข้อจำกัดของเราไป แล้วก็ก้าวเดินต่อไปค่ะ

#### **น.ส.อิสริยา ทองชีว สถาบันอาศรมศิลป์**

สำหรับแอนนะคะ สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้แบบนี้ อย่างแรกคือการเปลี่ยนทัศนคติ มุมมองที่มีต่อการมองคนจน เพราะโปรเจกต์ที่แอนทำ คือไปปรับปรุง แกะไขชุมชนแออัด ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย จากตอนแรกที่เคยคิดว่าเขาจนเพราะเขาขี้เกียจ เขาจนเพราะเขากินเหล้า เล่นการพนัน แต่การไปลงพื้นที่จริงๆ ได้เปลี่ยนความคิดเหล่านั้น เพราะเราได้ไปคุยกับเขา และได้รู้ว่า สาเหตุส่วนหนึ่งของความยากจนเกิดจากโครงสร้างทางสังคม เช่น เขาไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบ เขาจึงต้องกู้เงินที่คิดดอกเบี้ยร้อยละ ๒๐ ต่อเดือน บางคนถูกไล่รื้อบ้านมา ๔ ครั้งในชีวิต ไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สร้างบ้านแล้วก็ถูกรื้อ ต้องย้ายมาเรื่อยๆ ปัญหาแบบนี้ทำให้เรารู้สึกอยากนำสิ่งที่เรียนมาช่วยเขาแก้ปัญหา นะคะ ทำให้เกิดเป็นแรงผลักดันให้เราเปลี่ยนแปลงตัวเอง จากเดิมที่เราเรียนแบบเรื่อยๆ



สบายๆ ทำให้เราอยากใช้วิชาชีพของเราไปช่วยเขา ในการสร้างโอกาสให้เขาเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมคนอื่น ๆ ค่ะ

### น.ส.แพรวพร สุขชัยเจริญ สถาบันอาศรมศิลป์

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงในตัวเอง คือ ยิ่งเราทำงานจริงมากเท่าไร ยิ่งรู้สึกว่าเราเป็นคนที่ไม่รู้ มากขึ้นเท่านั้น หมายถึง ยังมีเรื่องราวอีกมากมายที่เราต้องพร้อมจะเรียนรู้ พร้อมจะเปิดรับข้อมูลต่างๆ อีกเรื่องหนึ่งที่รู้สึกว่าได้ คือ เรื่องจิตสำนึกต่อวิชาชีพ ตอนที่เราเรียน เรารู้สึกว่าใครๆ ก็มองดูสถาปนิกว่าเท่ แต่จริงๆ แล้ว สถาปนิกเป็นอาชีพที่ทำร้ายโลกและทรัพยากรอันดับต้นๆ ดังนั้นเราจะทำอย่างไรให้อาชีพที่เราปฏิบัติอยู่ ทำร้ายโลกให้น้อยที่สุด หรือมีประโยชน์กับคนอื่นมากที่สุด ซึ่งเมื่อย้อนกลับไปมองสมัยก่อน ก็เห็นว่าสมัยปู่ย่าตายาย ไม่จำเป็นต้องมีสถาปนิกเลย บ้านยาย บ้านย่าของเราก็ถูกสร้างมาและแข็งแรง สวยงามได้

โดยส่วนตัวคิดว่าพอเราได้ทำงานจริง ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร เราจะมีสำนึก ทั้งในเรื่องที่เป็นหน้าที่ของพลเมือง สำนึกของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ สำนึกของการเป็นนักเรียน สำนึกของการเป็นครูอาจารย์ที่ดี ซึ่งรู้สึกว่าสิ่งนี้มาจากที่เราได้ไปเผชิญปัญหาจริง หรือแม้กระทั่งอย่างที่เราที่แอนบอก ว่า พอเราไปเจอพี่น้องในชุมชนแออัด ที่เราคิดว่ามีแต่คนติดยา ซึ่งเราเคยคิดว่าทำไมเขาต้องติดยาเสพติด แต่เมื่อเข้าไปเผชิญกับเขาจริงๆ เราจะรู้ว่าปัญหาเหล่านี้ เชื่อมโยงมาจากตัวเราด้วยเหมือนกัน เราก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ปฏิเสธคนกลุ่มนี้มาโดยตลอด โดยที่เราไม่เคยไปคุยกับเขาจริงๆ ว่าปัญหาของเขาคืออะไร ก็รู้สึกว่าสิ่งที่เรากำลังทำ ได้ทำให้เราเปลี่ยนแปลงตัวเอง และกล้าเข้าไปพูดคุย จากเมื่อก่อนที่รู้สึกไม่ชอบชุมชนแออัด รู้สึกว่าเป็นที่ที่ไม่น่าไป หรือถูกสั่งสอนว่าอย่าเดินเข้าไปในบริเวณแห่งนั้น เพราะเป็นที่อันตราย แต่เมื่อต้องทำงานจริง ถามว่ามันอันตรายไหม ก็อันตรายค่ะ เคยเจอคนเมายาแล้วทะเลาะกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เราเจอแค่ ๑ วันของการทำงาน แต่พี่น้องในชุมชนเจอสิ่งเหล่านี้เป็น ๑๐ ปี ๒๐ ปี ดังนั้นจะอย่างไร สิ่งนี้จึงเป็นการเรียนจากการทำงานจริง ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่สำหรับผู้เรียน ให้ได้เรียนรู้ว่าสถานการณ์เหล่านี้มีที่มาที่ไป และเมื่อเรารู้ปัญหา เราก็อยากหาทางแก้ไขให้เหมาะสมที่สุด นี่คือนี่ที่ได้จากการเรียนบนฐานการทำงานจริงค่ะ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ขอบคุณสำหรับในช่วงครึ่งแรกของการสัมมนากลุ่มย่อยนะคะ รู้สึกว่าในช่วงแรก เราได้ประเด็น ได้สิ่งที่น่าสนใจค่อนข้างเยอะมากทีเดียวนะคะ ในวันนี้จะขอพักเบรก ๑๕ นาที ขอขอบคุณครับ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ



เข้าสู่ช่วงที่สองนะคะ รู้สึกว่าช่วงที่ผ่านมา เราคุยกันโดยที่คนวงนอกยังไม่มีส่วนร่วมเท่าไรนะ  
ครับ ถ้าวงนอกมีคำถาม หรือมีสิ่งที่ยากจะแลกเปลี่ยน พูดคุย หรืออยากเล่า ก็ขอเชิญออกมา  
ด้านหน้าได้เลยนะคะ

### ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

รู้สึกชื่นใจนะคะ ขอแนะนำตัวก่อน “พี่ใหญ่” นะคะ หรือเรียกป้าใหญ่ก็ได้ค่ะ ทำงานอยู่มูลนิธิ  
สยามกัมมาจล เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนเศรษฐกิจพอเพียงของน้องๆระดับมัธยมศึกษา คือเขาก็ทำดี  
อยู่แล้ว แต่เราไปต่อยอดเขานะคะ ทีนี้เราก็เป็นห่วงเรื่องอุดมศึกษา คือตัวเขาอาจจะทำต่อได้ แต่ถ้า  
สิ่งแวดล้อมหรือระบบมหาวิทยาลัยไม่หนุนเสริม ก็อาจจะทำให้ไม่เกิดความยั่งยืน หรือความแข็งแกร่ง  
เพราะฉะนั้นพอได้ฟังวันนี้ ก็ต้องขอชมว่าทีมนี้จับประเด็นดีมาก โดยเฉพาะในเรื่องสุดท้ายเกี่ยวกับการ  
เปลี่ยนแปลงของพวกเรา รู้สึกได้ว่าน้องทุกคนพูดออกมาจากใจจริง

นี่เราย้อนตัวเองไปว่า ถ้าเราเป็นเด็กในวัยนี้ เราไม่ค่อยได้ทำอะไร นอกจากมองหางานที่มั่นคง  
หรือคิดว่าจะทำอะไรให้มีบ้านของตัวเอง ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ มีรถยนต์ ไม่ต้องเป็นหนี้สิน อะไรแบบ  
นี้ แต่น้องๆมองถึงเรื่องการเผื่อแผ่ต่อสังคมในบริบทต่างๆ ก็อยากบอกว่า ถึงแม้มหาวิทยาลัยจะหนุน  
เสริมไปในทางใด หรือมุ่งเน้นวิชาการอะไรก็แล้วแต่ และเราเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงมีอยู่ตลอดเวลา ไม่  
รู้ว่าจะเปลี่ยนไปในทางลงหรือขึ้นได้ทั้งนั้น แต่ขอให้จิตใจอาสาของพวกน้องๆ หลานๆ มีความมั่นคงไว้  
และขอให้เป็นต้นแบบที่ดี เพราะบ้านเมืองทุกวันนี้ ผู้ใหญ่ทำละมมาก เราไม่หวังแล้ว เราขอให้เด็กที่  
เป็นปัจจุบันของชาติ ไม่ใช่อนาคต เพราะรอไม่ได้แล้ว ผากไว้แค่นี้ ขอขอบคุณค่ะ

### อาจารย์วิวัฒน์ วรายน

ได้รับการฝากการบ้านก่อนใหญ่ไว้แล้วนะคะ มีท่านอื่นอีกไหมครับ ถ้ายังไม่มี เราจะมาคุย  
กันต่อ ที่ผ่านมาระหว่างเราได้คุยในเรื่องลักษณะการเรียนรู้ของพวกเราในแต่ละสถาบัน รวมถึงเรื่องการ  
เปลี่ยนแปลงตัวเอง การเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เราลงไปทำการเรียนรู้ ก็มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่หลาย  
ประเด็นด้วยกัน เดี่ยวจะขอให้น้องเขาช่วยสรุปประเด็นสุดท้าย คือ เรื่องของการมีผลต่อการ  
เปลี่ยนแปลงตัวเอง ให้ทั้งห้องฟังอีกสักครั้งหนึ่งนะคะ

### ผู้สรุปประเด็น

จากที่สรุปนะคะ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลถึงตัวนักศึกษา อาจจะมีสองประเด็น  
หลัก คือ ประเด็นที่อยู่ในกระบวนการจัดการความคิด และอีกประเด็น คือ เรื่องระดับจิตสำนึก และ  
ความรู้สึกต่อสังคม อย่างเช่น เรื่องของการจัดการความคิด ก็อาจมีการจัดการ การวางแผนทั้งระดับ  
ความคิดและการลงมือทำที่เป็นระบบมากขึ้น มีความละเอียดในการรับรู้ ทั้งรับรู้ปัญหา และรับรู้สิ่งที่ดี  
ของชุมชน รวมถึงการมองปัญหา คือ มีสติค่อยๆ มองปัญหา หาทางออกได้และมองปัญหาว่าเป็น



อาหารของปัญญา และปัญหาเกิดจากความจริง ไม่ว่าจะปัญหาของชุมชนเล็ก หรือชุมชนใหญ่ ซึ่งมีรากเหง้าแตกต่างกันก็สามารถทำให้มองไปถึงโครงสร้างของสังคมได้

นอกจากนี้ทำให้เรามีความรับผิดชอบมากขึ้น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ คืออาจมีภาวะความเป็นผู้นำมากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ทั้งชุมชน เพื่อนในทีม และมีปฏิสัมพันธ์ กล้าพูด กล้าคุย ถ้าอยู่ในชุมชนก็สามารถจะถามปัญหา หรือคุยกับชาวบ้านได้ ในลักษณะที่เข้าถึงชาวบ้านมากขึ้น

ส่วนในเชิงความคิด จะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงความคิด และทัศนคติ เช่น การมองเห็นค่าของคนทุกคน ไม่ดูถูกคนจนและมองโลกในแง่ดีมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการรู้จักตนเอง อันนี้เริ่มกลับเข้ามาสู่ตนเอง คือ การรู้จักตนเอง และรู้จักเอาชนะ ก้าวข้ามอุปสรรค คือบางครั้งลงทำงานชุมชน จะไม่มีเวลาที่จะคิดว่าทำได้หรือไม่ได้ เพราะทุกอย่างต้องเกิดขึ้น และต้องก้าวข้ามไปเรื่อยๆ ได้ฝึกการมีสติในการใช้ชีวิต

ส่วนในเรื่องของระดับความคิดและจิตสำนึก ก็จะทำให้เห็นว่า สิ่งที่เราทำมีผลต่อชุมชน คือเราทำอะไรไป จะมีผลต่อทุกคน และมีเรื่องของการทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีขึ้น และมีจิตสำนึกต่อวิชาชีพที่เราทำงาน คือจะเห็นความจริงว่าสิ่งที่เราทำ มีผลต่อคนอื่น เห็นทุกข์ของผู้อื่นเป็นเรื่องใหญ่ และมีจิตอาสา จิตสาธารณะ ทั้งนี้ก็จะมีเป้าหมายในชีวิตที่อาจจะชัดเจนมากขึ้น มองว่าเป้าหมายในชีวิตอาจไม่ใช่แค่ความสุขของตัวเอง แต่เป็นความสุขของคนอื่น สุดท้ายคือความสุขของการได้ลงไปทำงานแบบนี้ค่ะ สรุปได้หน้าจะเป็นประมาณนี้ ทั้งในระดับความคิด และความรู้สึก รวมถึงจิตสำนึกด้วยนะคะ ขอขอบคุณค่ะ

## อาจารย์วิรัช วรรณ

ครับ นั่นเป็นการสรุปประเด็นที่พวกเราพูดมาทั้งหมดนะคะ ที่นี้ไม่ทราบว่าคุณอื่นเป็นอย่างไรหรือเปล่านะครับ คือผมรู้สึก ว่า สิ่งที่เราบอกว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเองนั้น เราเห็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในวิชาที่เรียน เฉพาะในเวลาที่เราทำโครงการหรือเปล่า ใช่ไหมครับ เราเห็นเฉพาะเวลาที่เราลงไปชุมชนนั้นๆ ที่เราลงไปทำอยู่ทุกวันหรือเปล่า แล้วหลังจากนั้นเป็นอย่างไร

หลังจากที่เราเรียนจบวิชานั้น หรือหลังจากที่เราจบหลักสูตร หลังจากที่เราเปลี่ยนชุมชนแล้ว มันมีอะไรที่เราเห็นว่ายังคงอยู่กับตัวเราไหมครับ หรือมันเป็นแค่สิ่งที่เกิดขึ้นกับวิชานั้นๆ เท่านั้น มีอะไรที่เราเก็บมาใช้จริงจังได้ไหม ถ้าให้พูดคำศัพท์วิชาการก็คือ เรานำสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของเราได้อย่างไร ประยุกต์กับการเรียนรู้ของเราได้อย่างไร คือผมรู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้ ที่น้องใช้คำว่า “เป็นองค์ความรู้ของตัวเอง” มันเป็นสิ่งที่ดีอยู่กับตัวเราหลังจากที่เราลงไปทำงานอย่างนั้น อยากให้ช่วยกันสะท้อนว่า เรามีประสบการณ์ตรงอะไรบ้าง กับสิ่งที่เราคิดว่าเราเอาความรู้หรือประสบการณ์ ทักษะ ที่เราได้จากการทำงานกับชุมชน หรือการเรียนรู้ของเราไปใช้ประโยชน์จริงได้

นายรัชชา ต่อสุดกนก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี



ถ้าถามว่านำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร โดยส่วนตัว ผมคงไม่ได้นำไปใช้เฉพาะกับการที่เราทำกิจกรรมที่เป็นตัววิชานะครับ ผมก็นำไปใช้อยู่ตลอดเวลา และปรับเปลี่ยนในส่วนที่เราคิดว่ายังไม่เหมาะสมตลอดเวลา อย่างเช่น เรื่องของเวลา เมื่อเราโตขึ้น ความรับผิดชอบมากขึ้น เวลาส่วนตัวของเราจะน้อยลง มันอยู่ที่การจัดสรรเวลาของเราเองครับ ในระยะเวลาหนึ่งวัน เราทำอะไรได้หลายอย่างมาก อยู่ที่เราจัดสรรเวลาอย่างไรเท่านั้นเอง คือผมคิดว่าการนำไปใช้จริงๆ มันต้องถูกปรับเปลี่ยนนะครับ เมื่อไรก็ตามที่เราทำกิจกรรมมากขึ้น เราได้ประสบการณ์มากขึ้น เราก็จะปรับเปลี่ยนไปสู่การใช้ชีวิตที่มีคุณค่ามากขึ้นครับ ขอขอบคุณครับ

#### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ขอโทษนะครับ ผมอยากให้อธิบายออกมาเป็นตัวอย่างสักนิดหนึ่งว่า ที่บอกว่าเราจัดการเวลาของเรา เราใช้อย่างไรบ้าง?

#### นายณรัชชา ต่อสุดกนก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ได้ครับ อย่างเช่น ผมเรียนปริญญาโท ในหนึ่งวัน มีเวลาเรียนอย่างน้อย ๓ ชั่วโมง แต่ว่ากิจกรรมที่ผมทำต่อวันมีเยอะมาก เช่น ต้องไปดูน้องๆ ที่สโมสรในการจัดกิจกรรมต่างๆ ประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง ต้องไปช่วยอาจารย์ เพราะได้รับมอบหมายในส่วนของงานดูแลกิจการนานาชาติของมหาวิทยาลัย โดยไปจัดการทั้งเรื่องเอกสาร และจัดการเรื่องคน รวมไปถึงการเข้าประชุมการทำวิทยานิพนธ์ของตัวเอง สมมุติว่ามีการประชุมในเวลาเดียวกับเวลาเรียน เราก็ต้องยัดหน้าที่หลักของเรา ก่อนคือการเรียน และจากการที่เราไม่เข้าประชุม เราก็ต้องไปตามข้อมูลที่ทำการประชุมกันไปแล้ว ส่วนตอนดึก เราอาจต้องมานั่งทำวิทยานิพนธ์ คือ เวลาที่อยู่กับตัวเอง โดยที่คนอื่นเลิกงานแล้ว เราต้องใช้เวลาดูตรงนั้นเป็นเวลาส่วนตัวของตัวเองบ้าง คือจัดสรรเวลาให้เหมาะสม เพราะถ้าสมมุติว่าเราใช้เวลาตอนบ่ายทำวิทยานิพนธ์ แล้วเราจะประชุมกับใครในตอนดึก อย่างนี้นะครับ

#### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ขอทำความเข้าใจอีกเล็กน้อยนะครับ ประเด็นที่อยากจะให้พูด ไม่ใช่เฉพาะที่เราพูดในรอบที่ผ่านมานะครับ แต่ว่าในสิ่งที่เราเห็นว่า เราได้จากการเรียนแบบนี้ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นไหน หรือจะเป็นประเด็นที่เพื่อนพูดก็ตาม ถ้าเรามีตัวอย่าง อยากให้พูด ให้ยกตัวอย่างให้เห็นชัดๆ ว่าเราเอามาใช้อย่างไร อาจจะเป็นวิชาอื่น หรือเรื่องในชีวิตประจำวันก็ได้ครับ และถ้าเป็นไปได้อยากจะให้พูดทุกคนในวงนะครับ

#### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นอย่างที่อาจารย์พิธีกรพูดนะคะ ว่าเมื่อเรียนไปแล้ว เกิดการเรียนรู้ ทุกอย่างที่เราเรียนก็ได้กลับมาที่ตัวเรา สิ่งที่ได้เป็นสิ่งที่ดี ก็เก็บไว้ทุกอย่างนะคะ ยกตัวอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อสักครู่ที่พูดไป



หัวข้อที่ผ่านมามีว่า ทำอะไรคิดถึงคนอื่นมากขึ้น คิดหน้าคิดหลังก่อนจะทำ เราสบายแต่คนอื่นได้รับผลกระทบอะไรหรือเปล่า เช่น เรื่องง่าย ๆ รอบตัว คือ เรื่องทิ้งขยะ วิชาที่ได้เรียนไป ได้มีการพาไปดูโรงงานแยกขยะ ก็เห็นว่าเราทิ้งขยะกันมากขนาดนี้เลยหรือ ก็จะมีเพื่อน ๆ ห้องอื่นทำโครงการเกี่ยวกับขยะ ได้เห็นเขาทำโครงการรณรงค์ เราก็ได้ฟัง ได้รับรู้ข้อมูล ได้เห็นของจริง ได้ดูขยะที่เราทิ้งกันจริงๆ ก็ทำให้เราคิดมากขึ้น ก่อนจะทำก็คิดว่าทิ้งถูกช่องหรือยัง ถูกถังหรือเปล่า ก็ทำให้รู้สึกเห็นแก่คนอื่นมากขึ้นค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นเรื่องของการรู้ตัวว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้นคะ เมื่อก่อน สมมุติว่ามีปัญหาเกิดขึ้น โดยส่วนมากจะชอบโทษคนอื่นก่อน ว่าเป็นเพราะคนโน้นผิด คนนี้ผิด อันนั้นไม่ดี อันนี้ไม่ดี แต่ลืมมองที่ตัวเองไป พอได้เรียนวิชานี้ ทำให้เรามองอะไรที่กว้างขึ้น และมองที่ตัวเองก่อนที่จะมองคนอื่น อย่างเช่นที่ ม.ธรรมศาสตร์ มีรตรางที่เรียกว่า “เอ็นจีวี” คือโดยปกติคนจะแน่นมาก ในช่วงใกล้เข้าเรียน นักศึกษาก็ชอบบ่นว่ารตเอ็นจีวีมีไม่พอ มีน้อย อยากให้มีรตเพิ่ม แต่พอเรียนวิชานี้ เราก็มาคิดว่า สมมุติต่อให้ได้รตเพิ่ม แต่เราตื่นสาย เราก็ไปเรียนไม่ทันอยู่ดี ก็จะมีมองว่า ถ้าเราตื่นเช้าขึ้นเราก็จะไปเรียนทัน คือจะมองแบบโทษตัวเอง ก่อนที่จะโทษคนอื่นคะ

### อาจารย์วิวัฒน์ วรายน

อันนี้ดีมากนะครับ เป็นตัวอย่างที่ค่อนข้างเห็นภาพชัดเจนครับ

### ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยส่วนตัวคิดว่าเรื่องเหล่านี้อยู่ในชีวิตประจำวันอยู่แล้วนะคะ เพียงแต่ที่เราเริ่มทำหรือยัง หรือเราเลี้ยงที่จะไม่ทำด้วยความซื่อเกียจ หรือด้วยอะไรก็แล้วแต่ที่ทำให้เกิดความคิดว่าเราจะไม่ทำ แต่ ว่าเมื่อเราได้ปรับตัวเองแล้ว เหมือนกับได้ก้าวข้ามผ่าน ได้เอาชนะตัวเองไปแล้ว สิ่งใหม่ๆ หรือบางความคิดที่เราไม่เคยคิดจะทำ หรือเลี้ยงที่จะไม่ทำ เพราะเห็นว่าลำบาก หรือซื่อเกียจ มันจะเปลี่ยนไป อย่างเช่น มีวิชาหนึ่ง คือ วิชาศึกษากับการพัฒนาคน วิชาที่เน้นให้นักศึกษาเหมือนกับว่าโทษตัวเอง นะคะ วิชานี้จะเหมือนกับว่าเป็นการบังคับให้นักศึกษาต้องเข้าเรียน ห้ามขาด ห้ามสาย ห้ามตาย เต็ดขาด การบังคับให้เข้าเรียนก็เหมือนกับปลูกฝังจิตสำนึก เหมือนล้างเรานะคะ เริ่มให้เราหนีจากตัวเราเองก่อน แล้วนี่ไปถึงคนรอบข้าง ปกติเด็กผู้ชายส่วนใหญ่จะตื่นสาย ไม่เข้าเรียน หรือไม่สนใจ แต่เมื่อได้มาเรียนวิชานี้ก็เปลี่ยน ปรับปรุงตัว เหมือนกับที่เราเข้าเรียนมากขึ้นเพราะโดนบังคับ แต่ว่าเมื่อทำไปแล้ว ก็เต็มใจ กลายเป็นว่าเราอยากมาเรียนเอง

หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เรื่องการรับบริจาค ทุกคนจะเคยเห็นกลุ่มนักศึกษาที่ยืนตะโกน ขอรับบริจาคในสถานที่สาธารณะนะคะ เมื่อก่อนเราอาจคิดว่าเราไม่สนใจ หลอกหลวงหรือเปล่า โครงการอะไร เราก็มองๆ แล้วเดินผ่านไป ไม่สะดวกจะหยิบเงินให้ แต่เมื่อเราเข้าไปทำโครงการขอรับบริจาค



เราจึงรู้ว่างานแบบนี้ต้องใช้กำลังแค่ไหน ต้องทุ่มเท เหนื่อย ลำบากแค่ไหน บางคนเขาเดินมาแล้วเขาพูดเห็นบด้วยว่า “นี่เอาไปหยอดเล่นเกมหรือเปล่า” หลังจากนั้นเรารู้สึกเปิดใจให้ คือพอเราอ่านโครงการแล้วเราอยากช่วยบริจาค เราจะให้ด้วยใจ ถึงเราไม่รู้ว่าเขาจะเอาเงินที่เราบริจาคไปทำอย่างไร โครงการของเขาบอกหรือเปล่า แต่ใจเราอยากช่วยเขาแล้ว ถึงจะอยู่ในสถานการณ์แบบไหน เราก็อยากจะช่วยเงินให้เขาค่ะ

### ตัวแทนนักศึกษา

สำหรับตัวดิฉันเองคิดว่า การที่ได้เรียนวิชานี้ทำให้เรามีมุมมองทางความคิดที่กว้างขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น เพราะเราจะได้มองเห็นและได้เรียนรู้สังคมที่แต่ละคนมีมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งมันเป็นผลมาจากชุมชน วัฒนธรรม และครอบครัวของเขาเอง พอเราเข้าไปคลุกคลี ทำให้เราต้องปรับตัวเองเพื่อที่จะเข้ากับเขาให้ได้ อย่างเช่น บางครั้งที่คณะจะมีการลงชุมชน แล้วเคยเจอเหตุการณ์ห้องน้ำไม่พอ ชาวบ้านก็เลยเปิดบ้านให้ แล้วชวนนักศึกษาให้มาอาบน้ำที่บ้าน คือมีนักศึกษาประมาณ ๔๐ คน แต่มีห้องน้ำ ๓ ห้อง บางคนอาจจะมองในแง่ลบ คือ มีห้องน้ำไม่พอ แต่ถ้าเราลองกลับมาคิดอีกที เราจะพบว่านี่เป็นแง่บวก เพราะเราได้เห็นน้ำใจที่ชาวบ้านหยิบยื่นให้ ก็คิดว่าตรงนี้นั้นเปลี่ยนมุมมองความคิดของเรา ให้มองในสิ่งต่างๆ เป็นบวกมากขึ้น

นอกจากนี้ การที่เราได้ไปทำอะไรกับชุมชน เราจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทัศนคติกัน การที่เราเข้าไปพูดคุยกับใครสักคน เราต้องไม่ทำตัวเป็นชาลันแก้ว เพราะว่าถ้าเราเป็นชาลันแก้ว เราจะไม่ได้รับโอกาส ไม่ได้รับสิ่งใหม่ๆ ที่จะเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตให้กับเรา และการที่เราจะหยิบยื่นประสบการณ์อะไรให้เขา เราก็จะมีจิตใจอยู่ในใจ คือเหมือนเป็นการปิดกันโอกาสซึ่งกันและกัน

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

ดีมากครับ

### ตัวแทนนักศึกษา

สำหรับของผมนั้น เป็นเรื่องของกรรู้จักเข้าใจผู้อื่น เพราะเมื่อเราไปเห็นชีวิตของคนในชุมชน เห็นคนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เราก็มีใจที่อยากจะเข้าไปช่วย อยากจะนำความรู้ที่ได้เรียนไปช่วยเหลือคนที่เขาขาดโอกาสนะคะ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรรณ

มีตัวอย่างไหมครับว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับเรา เป็นอย่างไรบ้าง ?

### ตัวแทนนักศึกษา





อย่างเช่น ผมได้ไปค่ายอาสา ที่จ.ลพบุรี ไปช่วยทาสีโรงเรียน ซ่อมโรงเรียน เพราะโรงเรียนนั้นถูกน้ำท่วมบ่อยมาก โต๊ะนักเรียนก็พังหมด มีราขึ้นห้องเต็มไปหมด ถ้าสมมุติว่าเรามีจิตใจที่คิดอยากจะช่วยเหลือคนอื่น เราก็สามารถที่จะช่วย จากที่คิดว่าเรามีแค่สองมือ เราอยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร แต่ถ้าทุกคนร่วมใจก็สามารถสร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่เพื่อคนอื่นได้ครับ

### ตัวแทนนักศึกษา

สำหรับผมนะครับ ผมมองว่าวิชานี้ได้เปลี่ยนแปลงตัวผม เหมือนกับขวดกลาให้เรามองทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้เรามีความสุข อย่างเวลาเราทำอะไรให้คนอื่น มันจะทำให้เรามีความสุข แล้วพอหลังจากที่เรามีความสุข เราก็อยากที่จะกลับไปทำสิ่งนั้นๆเพื่อให้กับคนอื่นอีก ถ้ายกตัวอย่างเป็นรูปธรรม คือ ผมได้มีโอกาสไปจัดค่ายที่โรงเรียนบ้านแม่ให้น้อย จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนติดตะเข็บชายแดนกับประเทศพม่า มีเด็กตัวเล็กๆที่ยากจน ไม่มีอะไรจะกิน แต่หลังจากที่เข้าไปสัมผัส เข้าไปจัดกิจกรรมให้เขาแล้ว ถ้ามองมุมเล็กๆ ก็เหมือนกับการให้ความสุขกับเขาเพียงชั่วคราวใช่ไหมครับ แต่ถ้าเรามองมุมที่กว้างขึ้น มันเหมือนกับเราได้ไปขัดเกลาเมล็ดพันธุ์ของชาติ เพราะถ้าเราไม่ไปให้ความรักกับเขา เขาไม่เห็นว่าเป็นประเทศไทยให้ความรักกับเขา แล้วสักวันหนึ่ง ถ้าเขาเอนเอียงไปที่ฝั่งตรงชายแดน เขาไปเอาสิ่งไม่ดี เอายาเสพติดเข้ามา ก็จะทำให้ประเทศของเราเสียหายนะครับ

ขณะเดียวกันก็คิดว่าประยุกต์ใช้กับเรื่องการเรียนรู้ก็ได้ครับ เพราะรายวิชานี้เหมือนกับทำให้เราต้องคิดหลายต่อ อย่างเช่นเขาเอาเรื่องของการข่มขืน มาถามว่าใครผิด หลายคนอาจต่างมุมมอง บ้างว่าผู้หญิงผิด บ้างว่าผู้ชายผิด แต่จริงๆ แล้วถ้ามองไปในระดับที่กว้างขึ้น คือ มันผิดทั้งที่ระบบเศรษฐกิจที่การเมืองหรือเปล่า ทำให้เวลาที่ผมเรียน ผมคิดต่อยอดได้เยอะมาก และไม่มองอะไรที่เป็นจุดเดียว แต่จะมองเป็นภาพรวม แล้วอย่างรายวิชาการศึกษาทั่วไป จะสอนให้เด็กรู้จักวางแผน รู้จักให้ทำ PowerPoint ว่าควรจะทำอย่างไร จึงจะนำเสนอออกมาได้มีประสิทธิภาพ ก็คือเอามาใช้ได้ทั้งหมดครับ

### อาจารย์วิวัฒน์ วรรณ

แล้วตกลงใครผิดนะครับ จากเรื่องการข่มขืน ?

### ตัวแทนนักศึกษา

ถ้าวิเคราะห์ คือ ผิดทั้งหมดครับ อย่างเช่น ถ้าคนบางคนคิดไม่ถึงว่าการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้คนไปเป็นโสเภณีได้อย่างไร บางคนคิดไม่ออกใช่ไหมครับ แต่วิชานี้สอนให้เราคิดหลายแง่ว่า พอคนตัดไม้ทำลายป่า จากชุมชนที่เคยดีในสมัยก่อน ก็กลายเป็นไม่มีชุมชนตรงนั้น ไม่มีที่ทำกิน ผู้หญิงที่อยู่ในชุมชนนั้นก็จะต้องออกไปสู้งานในเมืองเพื่อไปหางานทำ ซึ่งเมื่อหางานทำไม่ได้ ก็ต้องไปหางานที่ไม่สุจริตทำ ก็กลายเป็นโสเภณีในที่สุด ก็จะสอนให้คิดอย่างนี้ครับ จะได้เป็นการคิดเชื่อมโยงทั้งระบบ

น.ส.ชุตติมา ณ ชน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์



ก่อนอื่นต้องพูดว่าดีใจ และภูมิใจมากที่ได้รับการศึกษาในระดับนี้ เพราะยังมีเพื่อน ๆ น้อง ๆ หลาย คนในชุมชนเดียวกัน ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา หรือได้เรียนรู้แบบนี้ ที่หนูเรียนเอกการพัฒนาชุมชน หลักๆ เลยคือเป็นความหวังของหมู่บ้านนะคะ หนูได้รับการศึกษาของอบต. ให้มาเรียนหนังสือแล้วกลับไปทำงานพัฒนาที่หมู่บ้าน ซึ่งตอนนี้ที่บ้านประสบปัญหา เด็กชาวเขาหลายคนยังไร้สัญชาติ และไม่มีทุนการศึกษา พอหนูได้มาเรียน จึงเห็นแนวทางหลายอย่าง

ตอนนี้หนูกำลังฝึกงานอยู่ที่มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขาที่จ.เชียงราย หนูศึกษาโครงการในเรื่องการศึกษาพฤติกรรม และการหนุนเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส คือเด็กชาวเขา ที่หมู่บ้านปยุตต์ ตอนนี้เขาให้หนูเป็นคุณครูสอน เด็ก ป.๑ เราได้สอน ได้เรียนรู้พฤติกรรมของเด็ก และการที่เราได้สนิทสนมกับเด็ก หรือเป็นคุณครูของเด็ก เด็กจะพาเราเข้าไปในชุมชน ไปรู้จักกับคุณพ่อคุณแม่ ทำให้เราได้ศึกษาคนในชุมชนนั้นง่ายขึ้น เพราะถ้าเราเข้าไปในนามของนักศึกษา คนชาวเขาจะไม่ค่อยต้อนรับ เพราะคิดว่าคนภายนอกจะเข้ามาหาประโยชน์จากเขา เพราะในชุมชนชาวเขามีทรัพยากรหรือทุนอยู่เยอะมาก ซึ่งหน่วยงานภายนอกหรือผู้มีอิทธิพลบางส่วนมักต้องการมากอภยประโยชน์มากกว่ามาให้ประโยชน์ ฉะนั้นถ้าเราฝังตัวไปกับเด็กๆ ลูกศิษย์ เขาจะเปิดใจรับเรามากขึ้น

เมื่อกี้ก็ได้คุยกับพี่จากสถาบันอาศรมศิลป์ เกี่ยวกับที่พี่เขาสร้างโรงเรียน เพราะอยากขอแนวทางในการสอนเด็ก การคุยกับเด็ก เพราะไม่มีหัวในเรื่องการสอน หรือการเป็นครู แต่ว่าอยากจะทำตรงจุดนี้เพราะว่าเราเป็นคนที่มาเรียนด้วยทุนของคนในชุมชน เราก็ต้องทำตรงนี้ให้ดีที่สุด ตอนนี้เราได้ฝึกงาน เราได้สร้างเครือข่าย อย่างน้อยเราก็มีเครือข่ายที่มูลนิธิ หรือที่อุตรดิตถ์ หรือที่อื่นๆ ที่มาร่วมกิจกรรม หนูก็จะพยายามหาเครือข่าย พยายามคุย เผื่อว่าเมื่อหนูกลับไปที่บ้านแล้ว หนูมองไม่ออกว่าจะพึ่งใคร จะหาหน่วยงานไหนมาช่วย หนูอาจจะติดต่อทางพี่เขา ว่าหนูจะอย่างไรดี ทำอย่างไรดีไหม พี่เขาอาจจะเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับหนูได้ อันนี้คือประโยชน์ที่หนูคิดว่าตัวหนูและชุมชนของหนูจะได้รับค่ะ

### อาจารย์วิวัฒน์ วรรณ

ขอบคุณมากครับผม เนื่องจากเวลาค่อนข้างจำกัด หลังจากนั้น ถ้าใครมีประเด็นที่คิดว่าแตกต่างหรือว่าอยากจะทำเสนอมาก ขอให้แสดงตัวออกมาจะครับ แต่อาจจะไม่ได้ครบทุกคน เพราะเวลาค่อนข้างน้อยจริงๆ

### นายพรเทพ กันทอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ถ้าถามว่าความรู้ที่ได้เรียนมา มันติดตัวเราไปตลอด หรือว่าชั่วคราวนะครับ ผมคิดว่ามันติดตัวเราไปตลอด เพราะในตอนนี้ผมกำลังฝึกงานอยู่ที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๓๙ จ.แพร่ครับ ซึ่งจากที่เคยเรียนในเรื่องทฤษฎีหรือ เนื้อหาต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องของเทคนิค เครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็น Mind Map หรือ World Cafe หรือการจัด Focus Group นะครับ ตอนนี้ได้ใช้ทุกอย่าง ได้นำกลับมาใช้ในชีวิตประจำวันจริงๆ



ตัวอย่างเช่น รายวิชางานวิจัยเบื้องต้น ซึ่งท่านอาจารย์ได้สอนโปรแกรม SPSS ในตอนนี้ผมก็ได้ นำโปรแกรมดังกล่าวไปใช้ที่สำนักงาน จากเดิมนั้น เจ้าหน้าที่จะใช้เครื่องคิดเลขในการคิดคำนวณแบบ ประเมิน แต่พอผมเข้าไปฝึกงาน ผมก็เป็นตัวช่วยให้เขาทำงานได้เร็วขึ้นครับ จากที่ใช้เครื่องคิดเลขเป็น เวลาหนึ่งหรือสองอาทิตย์ ก็กลายเป็นใช้เวลาแค่ ๓๐ นาที หรือหนึ่งชั่วโมง ก็ทำเสร็จครับ นี่คือความรู้ที่ เราสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งมีความแตกต่างจากที่เราเรียนในห้องนะครับ

เรานั่งเรียนในห้อง เราก็ได้ความรู้แค่นั้นเอง เราไม่ได้นำความรู้อื่นมาผสมผสาน แต่ถ้าเราได้ ลงไปเรียนรู้จริงกับชุมชน ก็สามารถจะนำความรู้มาเชื่อม เรียงร้อยให้เป็นการทำงานที่เชื่อมโยงกันได้ ระหว่างชุมชน ภาครัฐและนักศึกษา ทำให้งานที่เราทำนั้นออกมาอย่างสมบูรณ์ ขอขอบคุณครับ

### นายอภิชาติ มุ่งกายกลาง วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำหรับการที่วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยได้ลงทำงานกับชุมชน ทำให้พวกผมได้เห็นข้อสำคัญของการ ลงไปทำงาน ก็คือการทำงานท่ามกลางความไม่พร้อม เนื่องจากงบประมาณที่มีจำกัด บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆที่มีไม่เพียงพอ แต่สิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้เกิดกับชุมชนคือปัญหาที่มีอยู่ข้างหน้า ทำให้นำไปเป็นกำลังใจเสริมให้เราว่า ถ้าสมมุติว่า เราติดที่ว่าไม่มีเงิน เราติดที่มันร้อน มันหนาว มัน เหนื่อย ปัญหาต่างๆ ของชุมชน จะไม่ถูกแก้ไข

นอกจากนี้ทำให้เรารู้สึกว่า การทำงานท่ามกลางความไม่พร้อม ทำให้เราเจอมิตรแท้ครับ ถ้า เราทำงานโดยที่เรามีเงินมาก เราไม่ทราบได้ว่า เขามาหาเราเพราะเขาต้องการจะกอบโกยเรื่อง ผลประโยชน์หรือเปล่า ซึ่งตอนที่ผมทำงานเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชาวอินทรีย์ พวกผมไม่พร้อมทางด้าน เครื่องมือ อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล รวมถึงงบประมาณด้วย ทำให้ผมได้เห็นถึงความมีน้ำใจของ ชาวบ้าน คือ เขาช่วยกันออกค่าใช้จ่ายในเรื่องการเดินทางมาที่โพธิวิชชาลัย เพื่อเข้าอบรมโครงการชาว อินทรีย์ นั่นเป็นเหมือนการแสดงน้ำใจอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่มีต่อมหาวิทยาลัยครับ

### อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

แล้วเรานำเรื่องนี้ไปใช้กับชีวิตประจำวัน หรือวิชาเรียนอื่นๆ อย่างไรบ้างไหมครับ ?

### นายอภิชาติ มุ่งกายกลาง วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ใช้ได้ครับ คือว่าตอนนี้ผมเรียนที่โพธิวิชชาลัย สระแก้ว ผมเป็นรุ่นแรกครับ ซึ่งงบประมาณ ต่างๆ จะถูกผลักดันลงในพื้นที่ในอีกปีการศึกษาหนึ่ง ตอนนี้สิ่งต่างๆจึงยังไม่พร้อม อย่างห้องเรียนของ ผมจะไม่สามารถฉายโปรเจกเตอร์ในตอนกลางวันได้ครับ ก็ต้องย้ายเวลาไปเรียนช่วงกลางคืน แล้วเอา เวลากลางวันมาปฏิบัติงานแทนครับ

### น.ส.รัตติดา ธงชัย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้นะคะ จะได้ในเรื่องความเสียสละ ไม่เกี่ยงงาน อย่างตอนไปอยู่ที่ โพรวิ-วิชชาลัย สระแก้ว เราจะอยู่เป็นบ้าน บ้านละ ๔ คน เราก็จะได้ใช้ในเรื่องการอยู่ร่วมกัน มีความเสียสละ เช่น การทำความสะอาดบ้าน หรือทำทุกอย่างในบ้าน เราจะทำเรา โดยจะไม่มองว่า เขาไม่ทำ เราก็ไม่ทำ เพราะถ้าเราไม่ทำ งานจะไม่เสร็จ บ้านก็จะไม่สะอาดสักที ฉะนั้นเราก็ต้องทำก่อนนะคะ ซึ่งมันสอนให้เรามองไปถึงเรื่องของชุมชน ว่าถ้าเราไปอยู่ในชุมชน เราก็จะไม่มารอว่าต้องให้คนอื่นทำก่อน เราถึงจะทำ ฉะนั้นเราต้องเริ่มที่ ตัวเราต้องทำก่อน เป็นการเสียสละนะคะ

### ตัวแทนนิสิต วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ถามว่านำไปใช้อย่างไร นี่เป็นคำถามจากประชาชน คำถามจากผู้ปกครองของผมเองเลยนะ ครับ เขาถามว่า “มิ่งไปเรียนแล้วมิ่งจะได้ไฉน มิ่งไปเรียนแล้ว กลับมาเถิดงานไฉน” อันนี้เป็นโจทย์ ปัญหาจากผู้ปกครองจริงๆ ปัจจุบันนี้นิสิตและนักเรียนตอบโจทย์ของผู้ปกครองได้ยากมาก เพราะ ผู้ปกครองอยากให้ลูกเป็นเจ้าของ เป็นนาย อย่ามาทุกข์ยากเหมือนแม่เหมือนพ่อ อยากให้หนึ่งทำงานใน ห้องแอร์ ให้เป็นผู้บริหารที่มีเงินเดือนมากๆ ถามว่าทำไมพ่อแม่อยากให้ลูกเป็นอย่างนั้น เพราะเขา เห็นว่าตัวเองลำบากมาแล้ว ก็ไม่อยากจะให้ลูกลำบากเหมือนแม่ ก็ผลักดันให้ลูกไปหลงในสิ่งที่เรียกว่า “ทุนนิยม สังคมนิยม” แต่จริงๆ แล้ว การคิดแบบนี้เป็นการปิดกั้นการส่งเสริมธุรกิจของตัวเอง หมายถึง ปิดกั้นภูมิปัญญาของตัวเองที่มีอยู่กับพ่อแม่ซึ่งพวกเขาสะสมมา ผมก็ตอบปัญหาไม่ได้ว่า นำมาใช้อย่างไร อย่างเช่น โพรวิวิชชาลัย สอนเราบนพื้นฐานการเกษตร ก็เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ แต่อย่า ทำแบบเกษตรฝรั่ง เพราะถ้าทำแบบนี้ ก็จะพังหมดนะครับ

### อาจารย์วิรัตน์ วรรณ

อยากรู้ว่าอธิบายกับผู้ใช้นิติไปอย่างไรครับ หลังจากโดนคำถามแบบนี้?

### ตัวแทนนิสิต วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คือ โพรวิวิชชาลัยเน้นสอนการปฏิบัติ หรือเน้นให้เข้าไปเรียนรู้จริงๆ อย่างเช่น ที่บ้านของผมก็ ทำนา ทำไร่ ทำสวนอยู่แล้ว แต่เมื่อมาเรียน ก็เรียนว่าต้องทำอะไรอย่างไร ซึ่งไม่เหมือนการทำใน สมัยก่อน คือ ถ้ามองย้อนไปในอดีต คนทำนาทำไร่ก็ไถตะ ไถแปร ไม่ได้ใช้ปุ๋ย สูตร ๑๕-๑๕-๑๖ เพราะแต่ก่อนไม่มีปุ๋ย แต่ก็ทำการเกษตรได้ แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้ามา ปุ๋ยมา ชาวบ้านจะไม่รู้หรอก ว่า เขาหลอกเราหรือเปล่า สิ่งสำคัญคือชาวบ้านไม่รู้ ดังนั้นต้องเปลี่ยนทัศนคติ เปลี่ยนความคิดของ ชาวบ้านก่อน

ผมก็ได้ลงไปช่วยพี่น้องพ่อแม่ทำเกษตร ไปทำครั้งแรก เขาก็ต่อต้าน พ่อแม่บอกว่า “บ้าหรือ เปล่า ไม่ต้องซื้อปุ๋ย มิ่งจะได้กินข้าวใหม่” ผมคิดว่าก็เพราะใช้สารเคมีมานานแล้ว มันถึงไม่ได้กินใจครับ ดังนั้นเราก็ต้องค่อยปรับ ค่อยเปลี่ยนไป สิ่งสำคัญ คือต้องเริ่มต้นด้วยการทำเป็นตัวอย่างให้เขาเห็น ผม ก็เริ่มต้นจากวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ใช้พื้นที่ ๘๐ กว่าไร่ เป็นพื้นที่ในการทำนาข้าวอินทรีย์ จริงๆแล้ว



ดินในพื้นที่นั้นเป็นดินเปรี้ยว ในชั้นดินอาจจะมีชั้นเกลือ น้ำตรงนั้นจะเค็มมาก จึงมีความลำบากในการปลูกข้าว แต่ปัจจุบัน ในระยะ ๒-๓ ปี ที่ผ่านมา ต้นไม้เขียวขจีเกิดขึ้น เราใช้กระบวนการแบบนี้จริงๆ มีการปรับเปลี่ยนจริง เมื่อชาวบ้านและชุมชนที่อยู่ใกล้ได้เห็น เขาจะรู้ว่านิสิตทำได้ นิสิตสามารถนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาบูรณาการกับการเรียนการสอน หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่

ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ถ้าให้คนจบวิศวะหรือการช่าง มาสร้างฝายหรือสร้างบ้านแข่งกับชาวบ้าน วิศวกรไม่ได้สร้างหรือก่อสร้าง เขา นั่งเขียนแบบเฉยๆ แล้วก็โยนไปให้ชาวบ้านก่อสร้าง ชาวบ้านทำทุกอย่างเองนะครับ ดังนั้นโพธิวิซชาลัยจะไม่ใช่ผู้เขียนแบบ แต่จะทำทั้งสองอย่าง โดยการคิดและลงมือปฏิบัติ โพธิวิซชาลัยสอนอะไร ไม่ได้สอนหนังสือครับ แต่โพธิวิซชาลัยสอนคน แล้วสอนคนอย่างไร สอนคน มันสำคัญที่ใจ ใจมันอยู่ตรงกลางครับ พอสำคัญที่ใจแล้วเป็นอย่างไร ใจมันเรียนรู้ครับ ถ้าหากว่าใจไม่เรียนรู้ มันปฏิสัมพันธ์ไม่ได้

อันนี้แค่สองปีเราใช้กระบวนการกาย มันรับรู้ทุกอย่าง คือต้องมองเห็นแค่ “กาย” กายคือดวงตา ตามองเห็นสัมผัสกาย พอกายรับรู้เสร็จ จิตจะระลึกรู้พิจารณา แล้วส่งให้สมองคิด พิจารณาเอาไปทบทวน แล้วส่งให้ใจเรียนรู้ เป็นกระบวนการ เขาเรียกว่าใจเป็นตัวช่างนำหน้า มันจะดีหรือไม่ดี จะเลวหรือไม่เลวต้องอยู่ตรงกลาง เช่นเดียวกัน เราใช้กระบวนการนี้จริงๆ แล้วนิสิตของเราทุกคนจะบอกว่าเพื่อนก็เพื่อน จะบอกว่าไม่ใช่คนธรรมดาดีกว่าได้ และตอนนี้กำลังเป็นคำถาม เป็นโจทย์สำหรับประชาชน ชาวบ้านในจ.สระแก้ว เขาอยากเห็นว่าโพธิวิซชาลัยจบไปแล้ว จะทำงานอะไร ที่เห็นอยู่ใช้การเรียนหรือเปล่า บางทีผมเรียน ผมไม่ได้ใส่ชุดนิสิต บางครั้งลงไปพื้นที่ที่ใส่ชุดดำนา ไปทำนาเประอะโคลน ใส่หมวกปิดหัวไม่เห็นหน้า นี่เป็นภาพที่ทำให้ประชาชนได้ตั้งคำถามกันครับ ขอขอบคุณครับ

## อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

*เรื่องของน้องนำเสนอใจมากนะครับ เดี่ยวไว้คุยกันนอกรอบ น่าจะมีเรื่องอีกเยอะนะครับ*

## น.ส.สุริศรา บัวนิล สถาบันอาศรมศิลป์

ต่อเลยนะคะ คิดว่าที่เราแลกเปลี่ยนกันในช่วงบ่าย ในสิ่งที่เราได้รับ คงจะเป็นที่น้องๆเรียกว่าเป็นความทรงจำ หรือประสบการณ์ เป็นความรู้สึกฝังลึกที่อยู่ในตัวเรา ซึ่งบางที่อาจอธิบายเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนได้ลำบาก แต่มันเป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิต ความพยายามอดทน ความละเอียดประณีต ต่างๆเหล่านี้

ถามว่า ในขณะที่เราเรียนที่อาศรมศิลป์ เราได้นำสิ่งพวกนี้มาใช้อย่างไร รู้สึกว่าเราเอามาเป็นตัวเชื่อม ระหว่างความเป็นชุมชนเมืองกับชุมชนท้องถิ่น เชื่อมอย่างไร อยากจะเชิญชวนทุกคนให้ไปชม นิทรรศการ “โนฮาวชาวนา” ซึ่งขณะนี้กำลังจัดแสดงอยู่ที่สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ หรือ “มิวเซียมสยาม” นิทรรศการนี้เป็นโปรเจกต์ที่สถาบันอาศรมศิลป์ทำร่วมกับมิวเซียมสยาม โดยเรานำความรู้จากที่ได้ไปเผชิญ ไปเจอ ไปเรียนรู้มาจัดนิทรรศการ และมีการปลูกข้าว ทำนาจริง เราใช้



ความรู้ของชุมชนมาพาคณกรุงเทพฯทำนาแบบอินทรีย์ที่พื้นที่ด้านหน้าของมิวเซียมสยาม และมีการเรียนรู้เครื่องมือการทำนาแบบท้องถิ่นโบราณ

เราทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้ “ชุมชน” และ “เมือง” ได้มีโอกาสพบปะ ปฏิสัมพันธ์กัน เกิดการแลกเปลี่ยนกัน โดยในการทำหน้าที่นี้ เราต้องใช้ความรู้ที่เรียกว่า “Transit Knowledge” ที่มันฝังลึกจากกระบวนการการเรียนรู้แบบนี้ ที่เราเคยลงไปเ็นชุมชน เคยอยู่กับชุมชน ขณะเดียวกันก็เป็นความรู้จากในห้องเรียน ความรู้จากเพื่อนกัลยาณมิตรที่เราได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน มาจัดให้เกิดกระบวนการแบบนี้ เราก็เป็นตัวเชื่อมที่ค่อนข้างจะมีความมั่นคงเข้มแข็งจากภายในค่อนข้างมาก เพราะการทำงานแบบนี้จะต้องเผชิญกับหลายมิติ อย่างที่น้องจากโพธิวิซชาลัยเล่าเรื่องการทำนา ก็เป็นประสบการณ์เดียวกันกับที่เราเผชิญ แต่เราเผชิญเรื่องพวกนี้ภายใต้จิตใจที่ค่อนข้างมีความมั่นคง และพร้อมที่จะเผชิญ ขณะเดียวกันเราก็เรียนรู้และยอมรับปัญหาต่างๆ มองปัญหา มองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเรื่องของการเรียนรู้ได้ทั้งหมดนะคะ

#### อาจารย์วิวัฒน์ วรรณ

*ขออีกสักตัวอย่างสำหรับอาศรมศิลป์นะคะ*

#### น.ส.สุริศรา บัวนิล สถาบันอาศรมศิลป์

ด้วยความที่ไม่ได้เรียนเป็นวิชา แต่เป็นการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวกับชีวิต ฉะนั้นเราเรียนไปบนชีวิต บนการทำงานของเรา ก็เป็นเรื่องของชีวิตด้วยเหมือนกัน ดังนั้นทุกอย่างจึงไปด้วยกันหมด ไม่ใช่เรียนวิชา แต่คือการเรียนชีวิต เรียนว่าเราจะเผชิญชีวิตอย่างไร เราจะอยู่กับมันอย่างไร เราจะมึ่วิธีคิด มีชุดความคิดอย่างไรในการมองปัญหาต่างๆ ในการเข้าไปแก้ปัญหาต่างๆ มันจึงเป็นสิ่งที่ “อยู่ในเนื้อในตัว” ความรู้ที่ได้ออกมา จึงไม่ใช่ความรู้ที่เป็นข้อมูล แต่เป็นความรู้ที่เกิดจากภายในข้างใน และเป็นความเข้าใจต่อโลกและชีวิต

ฉะนั้นความรู้จะอยู่กับเราไปเรื่อยๆ ไม่ว่าเราจะไปเผชิญกับอะไรก็แล้วแต่ มันก็จะไปสร้างตัวกระบวนการคิดอันใหม่ของเราขึ้นมา พอเราเจอปัญหาต่างๆ กระบวนการใหม่ก็จะเกิดขึ้นในตัวเรา แล้วเราจะเริ่มมองเห็นแบบแผนเดิมของเราเอง ว่าเราเคยเป็นอย่างไรมาก่อน และเราจะเริ่มจับได้ว่าเอาอีกแล้ว มันเริ่มจะหนักอีกแล้ว พอเราย้อนมองตัวเองเป็น เราจะเริ่มเห็นว่า มันเริ่มที่จะไม่พอใจกับเรื่องนี้อีกแล้ว เดียวมันจะวิ่งหนีเรื่องนี้อีกแล้ว เมื่อเราเริ่มเห็นตรงนี้ของตัวเอง เราก็จะเห็นของคนอื่นด้วยว่า ถ้าอย่างนั้นคนที่กำลังมีปัญหาอยู่กับเราอยู่ เขาก็มีชุดความคิดของเขาชุดหนึ่งเหมือนกัน แล้วก็เขาคิดกับดักกับชุดความคิดนั้นเช่นกัน เหมือนกับที่เราเป็นอยู่นั่นเอง ฉะนั้นมันจะมีวิธีการมองอีกแบบหนึ่ง มันจะไม่เหมือนกับการที่เราเคยเป็นมาก่อน แล้วมันจะเปลี่ยนชีวิตไปทั้งหมดทั้งชีวิต

#### อาจารย์วิวัฒน์ วรรณ



อยากให้ครุניתช่วยอธิบายเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน เพราะรู้สึกว่าครุניתจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ค่อนข้างมากครับ

### น.ส.อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์ สถาบันอาศรมศิลป์

อาจจะพูดถึงการก้าวข้ามข้อจำกัดก็ได้เนาะ จริงๆ แล้วตัวเองเป็นคนที่มาจากสายศิลปะ ไม่ใช่สายครู และเป็นคนทำงานศิลปะ ที่เคยมีชีวิตที่มีความสุขกับงานศิลปะอย่างเดียว คือมีความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง และอยู่กับตัวเอง อยู่ในโลกของตัวเองเยอะนะคะ แต่พอเวลาที่เราเจอแบบนี้ เหมือนกับว่ามุมมองปัจเจกของเราเปลี่ยนไปเลย กลายเป็นว่าเราเห็น เรามอง เราทำอะไร เรามองที่ประโยชน์ของเราไม่ได้ มองที่ความชอบหรือไม่ชอบของเราเป็นหลักไม่ได้ ความพอใจหรือไม่พอใจไม่ใช่เป้าหมาย หรือประเด็นสำคัญในชีวิตอีกแล้ว แต่เป็นเรื่องที่เรามองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เราทำ ทำให้เราไม่เดินไปตามข้อจำกัดของตัวเอง แต่จะมองว่าเราจะเดินออกไปจากข้อจำกัดของตัวเอง จากความชอบหรือไม่ชอบของเราได้อย่างไร

ถ้าเป็นเมื่อก่อน จะให้มาพูดคุยกับวงสนทนาแบบนี้ ก็ไม่ได้ค่ะ เพราะพี่อายุ และไม่กล้าพูดเวลาไปเจอคนเยอะๆ เสียงสั้น ขาสั้นไปหมด แต่พอเรารู้ว่า สิ่งที่เราทำนั้น มีคุณค่า มีความหมาย และมีประโยชน์กับคนอื่น เราก็จะทำได้เพราะเราพูดเรื่องที่เราทำ และเราคิดว่าเรื่องที่เราทำอาจมีประโยชน์กับคนอื่น เหมือนกับการที่เราฟังคนอื่นแล้วเราได้ประโยชน์กับตัวเอง มันก็ทำให้วิธีคิดในการที่เราจะออกมาพูดคุยแลกเปลี่ยนได้เปลี่ยนไปด้วย เมื่อวิธีคิดเปลี่ยน พฤติกรรมของเราก็จะเปลี่ยนตาม คือมันเปลี่ยนไปทั้งหมด ตอนนีกลายเป็นว่า ไม่เป็นไรแล้ว ในการที่จะพูดคุยกับใครๆ ให้พูดคุยกับใครก็ได้ และเราก็ไม่ต้องคิดด้วยว่าสิ่งที่เราพูดไปนั้น ดูดีหรือไม่ดีอย่างไร เพราะเราพูดเพื่อประโยชน์ ฉะนั้นก็จะมีปัญหา

ที่นี้อาจจะพูดถึงประเด็น หรือข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่ง คือเราเรียนมาทางศิลปะ แต่ทำไมเราไปทำเรื่องของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นงานที่จะต้องไปประสานงานกับเขตพื้นที่ เมื่อก่อนนี้ เฉพาะแค่เรื่องชุดคำของมาตรฐานการเรียนรู้ต่างๆ ก็ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่รู้ว่าจะจัดตั้งโรงเรียน ต้องทำอะไร เมื่อก่อนนี้ ตอนที่อ่านเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ ในการจัดตั้งโรงเรียน พออ่านแล้วไม่เข้าใจ ต้องเอาไปให้พี่อีกคนหนึ่งอ่าน แล้วมาช่วยทำความเข้าใจให้ ทีนี้พอเราเริ่มทำงานไป เราก็เริ่มเห็นคุณค่าของมันมากขึ้น แล้วเรารู้ว่าถ้าเราไม่เรียนรู้สิ่งเหล่านี้ด้วยตัวเอง เราไม่มีทางที่จะเดินเข้าไปสู่ประโยชน์ที่แท้จริงได้เลย ซึ่งเราจะไปหวังพึ่งคนอื่นไม่ได้แล้ว แต่เราต้องเปิดตัวเองออกมา ไม่ว่าจะเป็นชุดภาษาใดก็แล้วแต่ ต้องทำความเข้าใจกับมัน มันคือภาษาหนึ่งภาษาที่เราจะต้องเรียนรู้ เหมือนกับภาษาเด็ก เหมือนกับภาษาอะไรก็แล้วแต่ เราจะต้องเรียนรู้ภาษาทุกอย่างและทุกชนิด แล้วต้องใช้ทุกอย่างในตัวเราเพื่อจะเรียนรู้มัน ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงว่า “ชุดภาษานี้ฉันไม่เข้าใจ ไม่เรียนแล้ว ไม่รู้เรื่องแล้ว” นี่ก็เป็นส่วนที่คิดว่า เวลามันเปลี่ยน มันเปลี่ยนจากข้างใน แล้วมันจะออกไปสู่การกระทำทุกอย่างของเรา มันจะไม่เปลี่ยนเฉพาะแค่เพียงข้างนอกคะ

อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน



ขอบคุณมากนะคะ ก็ขออนุญาตจบเวทีวันนี้ค่ะ ผมรู้สึกที่ สิ่งที่เราคุยกัน ค่อนข้างมีประเด็นที่น่าสนใจเยอะมาก เรื่องราวของแต่ละคน ทุกความเห็นที่ส่งผ่านมายังวงสนทนา ผมรู้สึกว่าผมก็ได้เรียนรู้ค่ะ ได้เรียนรู้ว่า มีเรื่องที่เราทำแล้วเป็นประโยชน์กับตัวเราได้ค่อนข้างหลากหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องง่าย ๆ อะไรก็ตาม ถ้าเราได้เริ่มลงมือทำ ไปปฏิบัติทำจริง มันจะเกิดผลกระทบกับตัวเราในแง่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องง่าย ๆ อย่างเช่นการรอรถ หรือเรื่องยาก ๆ อย่างการสร้างโรงเรียน แต่ละเรื่องนั้น ผมเห็นว่ามันเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งสะท้อนมายังการทำงาน การคิด วิธีคิด ทักษะคิดของตัวเรา ได้ทั้งหมด

อย่างเมื่อก็มีคนตั้งคำถามว่า อยากจะฝากอนาคตไว้กับเด็กรุ่นนี้ จะเป็นไปได้ไหม หลังจากที่ผมฟังทุกคนพูด ผมคิดว่า ผมค่อนข้างมีความหวังกับคนรุ่นใหม่มากขึ้นพอสมควรครับ และคิดว่าห้อง ๆ ที่ได้ฟัง หรือทุกคนที่อยู่ในห้องนี้ ก็น่าจะมีความคิดเห็นคล้ายกัน ผมรู้สึกว่าในอนาคต เราอาจเห็นกลุ่มห้อง ๆ พวกนี้ลุกขึ้นมาทำประโยชน์ให้กับชุมชนหรือสังคมได้มากยิ่งขึ้นไปอีก

เนื่องจากเวลาหมดแล้วนะคะ แต่ยังไม่มีการมาตามเรา จึงอยากให้ได้ยินเสียงสะท้อนจากวงนอก มีใครอยากให้ออกความเห็น หรือมีคำถามอะไรกับวงในบ้างไหมครับ ขอสักคำถามหรือสองคำถามก็ได้ค่ะ เชิญเลยคะ

#### ดร.ประกอบ สาระวัน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ก็ขอชื่นชมบัณฑิตรุ่นใหม่ ผมถือว่าเป็นเสียงแห่งอนาคตที่น่าภาคภูมิใจ ผม ดร.ประกอบ สาระวัน ขณะนี้อยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม หลังจากได้ฟังนักศึกษา รุ่นนี้แล้ว ถือว่าเป็นพลังแผ่นดินที่เราค่อนข้างจะชื่นชม เหมือนดอกไม้ที่หลากหลายนั่นแหละ สังคมไทยที่เราเคยมอง เราไม่ได้หวังคนรุ่นนี้ นะ ผมเป็นที่ปรึกษาสถานักเรียน ผมเคยอยู่โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีมาก่อน ก็เคยดูแลตรงนี้ พอมาเห็นรุ่นพี่ รุ่นใหญ่ เมื่อฟังแล้ว ประมวลกระบวนการทัศน์แล้ว เราฝากความหวังไว้ได้ เราถือว่าเป็นเสียงแห่งอนาคต มีข้อที่อยากเพิ่มเติมให้กับเสียงแห่งอนาคต คือ ทำอย่างไรจะจุดประกายหรือแสงเทียน อยากจะให้ไปปักตรงตะเข็บชายแดน ที่น้องหลายคนสะท้อนว่าคนเหล่านี้แหละ ที่จะเป็นรั้ว เป็นเสาของบ้าน

ที่สมเด็จพระเทพฯ ท่านทำมาตลอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสมาตลอดเกี่ยวกับรหัสสามตัว ตัวผมเองก็พยายามใช้เวลาสอนลูกศิษย์คือ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” วันนี้ถ้าประมวลแล้ว พวกน้อง “ใช่เลย” และประมวลเข้าอีกที่พระองค์บอกตลอดว่า “อย่านำเอาความขาดแคลนมาเป็นข้อห้ามในการทำงาน แต่จงใช้ประโยชน์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด” แล้วตัวสุดท้ายท่านเพียรบอกกับพี่น้องชาวไทยทุกคน คือการรู้ จะทำอะไรต้องรู้ภูมิสังคม อย่างที่น้องหลายคนสะท้อน “รู้จัก” คือ ๑. ต้องทำตัวเองให้มีคุณค่า และแผ่ความเอื้ออาทรห่วงใยให้กับคนรอบข้าง ชุมชน สังคม ซึ่งมันจะสะท้อนว่า ประเทศชาติรู้จักสามัคคี คือคนไทย ไม่ว่าจะอยู่ถิ่นไหนก็คือคนไทยด้วยกัน ก็ขอฝากความชื่นชมยินดี ขอเป็นตัวแทนของทุกคน ขอให้กำลังใจว่า ทุกคนจะเป็นแสงเทียนน้อยๆ เป็นพลัง เป็นเสียงแห่งอนาคต และขอให้ไปบอกต่อกับเพื่อนๆ ด้วยว่า นี่แหละคือความหวังของชาติ ขอขอบคุณครับ





## อาจารย์วีรวัฒน์ วรายน

ต้องขอกราบขอบพระคุณข้อคิดเห็นของอาจารย์มากนะครับ และคิดว่าน่าจะเป็นกำลังใจ ให้พวกเราทุกคนได้ทำงานหรือทำในสิ่งที่ดีๆ ต่อไป ก่อนจะจบ คงต้องมาสรุปกันสักนิดหนึ่ง ว่าสิ่งที่เราพูดทั้งหมดนั้น เราได้อะไรออกมาบ้าง เพื่อที่จะได้นำสิ่งที่เราคุยกัน ไปนำเสนอให้กับวงใหญ่ต่อไป เชิญฟังสรุปครับ

## ผู้สรุปประเด็น

สำหรับช่วงที่สองในช่วงบ่าย เราได้สรุปความรู้กัน ในเรื่องที่ว่า เราจะนำการเปลี่ยนแปลง หรือความรู้ที่เราได้มา ไปประยุกต์ใช้อย่างไร ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสามส่วนใหญ่ๆ นะครับ อันที่หนึ่ง คือ มันเริ่มจากที่ตัวเองก่อน เอามาใช้แก้ปัญหาของตนเอง ที่มีหลายคนพูดถึงการก้าวข้ามข้อจำกัด ขีดจำกัดของตัวเอง นอกจากนั้นจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การแยกขยะ หรือการเข้าเรียนมากขึ้น รวมไปถึงการจัดสรรเวลาให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น และที่สำคัญคือ การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และแบ่งปันให้กับผู้อื่นด้วย นั่นเป็นข้อที่หนึ่ง ที่เริ่มต้นมาจากตัวเองและจะนำไปสู่ข้อที่สองได้แก่ เรื่องการทำงาน การทำงานจริง หรือการไปพัฒนาชุมชนของตัวเอง และเชื่อมโยงชุมชนของตัวเองกับชุมชนอื่นๆ นอกจากนี้มีคนพูดถึงเรื่องของการทำนาเกษตรอินทรีย์ ก็เอาไปใช้ทำการเกษตร ส่วนค้าอาสาที่เป็นคำสำคัญ (keyword) อันหนึ่ง และสุดท้ายที่มีคนพูดถึง คือ เรื่องของการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ที่เรามานั่งคุยกันวันนี้รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับคนที่อยู่ภายนอก ทั้งหมดมีสามประเด็นหลักๆ ครับ